

Huiselijk geweld en kindermishandeling

Stappenplan voor Verpleegkundigen,
Verzorgenden en Verpleegkundig specialisten

Inhoud

1	De meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling	4
2	Het stappenplan	8
	STAP 1 In kaart brengen van signalen. Doe de kindcheck	8
	STAP 2 Overleggen met een deskundig collega en evt. Veilig Thuis voor advies	10
	STAP 3 Gesprek met cliënt/ zorgvrager	12
	STAP 4 Weging van huiselijk geweld/ kindermishandeling	
	Blijft het vermoeden van huiselijk geweld/kindermishandeling bestaan?	
	Is er een vermoeden van acute of structurele onveiligheid?	16
	STAP 5 Beslissen	
	1. Is melden noodzakelijk?	
	2. Is hulp bieden of organiseren (ook) mogelijk?	18
3	Informatie verstrekken aan derden	23
	Veilig Thuis	23
	Raad voor Kinderbescherming	24
	Gezinsvoogd	25
	Politie of justitie	25
	BIJLAGE I Definities en begripsomschrijvingen	28
	BIJLAGE II Wettelijk kader	33
	BIJLAGE III Verantwoordelijkheden van verpleegkundige, verzorgende en verpleegkundig specialist	39
	BIJLAGE IV Omgaan met verpleegkundig of zorgdossier	43
	BIJLAGE V Verantwoordelijk voor randvoorwaarden	48
	BIJLAGE VI Tips voor betrekken van kinderen	50

Voorwoord

Huiselijk geweld en kindermishandeling komen veelvuldig voor in Nederland. De aanpak van huiselijk geweld (inclusief oudermishandeling) en kindermishandeling hangt voor een belangrijk deel af van beroepskrachten, die met de slachtoffers, getuigen en plegers te maken hebben. Zij moeten het geweld en/of mishandeling signaleren en vervolgens ook handelen. In de praktijk blijkt dat makkelijker gezegd dan gedaan.

Als verpleegkundigen, verzorgenden en verpleegkundig specialisten behoren wij tot de beroepskrachten die in onze beroepsuitoefening direct of indirect met signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling in aanraking kunnen komen. Wij hebben intensief contact met de zorgvragers, waardoor wij ons een goed beeld kunnen vormen van eventuele (gezins)problematiek. Wij hebben daarom ook een rol bij het signaleren en de aanpak van dit geweld. Dat behoort tot onze professionele verantwoordelijkheid.

Met de V&VN Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling willen we je ondersteunen in je aanpak van huiselijk geweld of kindermishandeling, zodat de slachtoffers (en hun gezinnen) op tijd passende hulp krijgen.

In 2018 hebben verzorgenden, verpleegkundigen en verpleegkundig specialisten hun krachten, kennis en ervaringen gebundeld om de bestaande meldcode (voor het laatst herzien in 2015) aan te vullen met een afwegingskader. Diverse elementen uit de meldcode, die verband houden met het afwegingskader zijn herzien. Deze verbeterde V&VN Meldcode met afwegingskader is tot stand gekomen in samenwerking met de Augeo Foundation, het Haaglanden Medisch Centrum en met een financiële bijdrage van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

1 De meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling

Huiselijk geweld en kindermishandeling komen veelvuldig voor. Jaarlijks zijn zo'n 200.000 volwassenen slachtoffer van ernstig huiselijk geweld.¹ Daarnaast worden per jaar bijna 119.000 kinderen thuis verwaarloosd, mishandeld of misbruikt.² Thuis zou een veilige haven moeten zijn voor alle gezinsleden. Als dat niet zo is, kunnen de gevolgen op korte en lange termijn ernstig zijn. Het is daarom zaak dit geweld zo snel mogelijk te (laten) stoppen, ervoor te zorgen dat slachtoffers bescherming krijgen en dat er hulp voor het gezin op gang komt.

Als verpleegkundige, verzorgende, of verpleegkundig specialist behoor je tot de beroepskrachten die in hun beroepsuitoefening direct of indirect met signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling in aanraking (kunnen) komen. Het behoort tot je professionele verantwoordelijkheid huiselijk geweld te signaleren, te analyseren en zorgvuldig vervolgstappen te zetten. Zodoende speel je een belangrijke rol in het vroegtijdig doorbreken van de spiraal van huiselijk geweld en het minimaliseren van de gevolgen voor betrokkenen. In bijlage I vind je alle relevante definities en begripsomschrijvingen.

Opmerkingen vooraf

Slachtoffers, plegers en getuigen van huiselijk geweld en kindermishandeling vertellen niet snel uit zichzelf over het geweld of de verwaarlozing. Slachtoffers schamen zich en denken vaak dat hun eigen schuld is, dat de pleger dat doet. Zij zijn vaak afhankelijk van buitenstaanders om hun situatie op te merken. De aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is alleen mogelijk als beroepskrachten die betrokken zijn bij slachtoffers, getuigen en plegers het geweld vroegtijdig signaleren en vervolgens effectief handelen.

¹ Veen, H.C.J. van der, & Bogaerts, S. (2010). Huiselijk geweld in Nederland: overkoepelend synthese-rapport van het vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010. Den Haag, WODC.

² Alink, L., IJzendoorn, R. van, Bakermans, M., ... [et al.] (2011). 'Kindermishandeling in Nederland Anno 2010 : de Tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen'. Leiden: Casimir..

De V&VN Meldcode biedt daarom een handreiking om op een verantwoorde en zorgvuldige manier met (een vermoeden van) huiselijk geweld of kindermishandeling om te gaan. De meldcode bevat een stappenplan, bestaande uit 5 stappen. Deze worden in de volgende paragraaf nader uitgewerkt.

Deze meldcode biedt verder een referentiekader om te toetsen wat vanuit de eigen beroepsverantwoordelijkheid van jou als verzorgende, verpleegkundige of verpleegkundig specialist verwacht mag worden onder meer over het omgaan met het beroepsgeheim bij (een vermoeden van) huiselijk geweld of kindermishandeling. Zie bijlage II voor meer informatie over het wettelijk kader.

Verantwoordelijkheden ten aanzien van vervolgstappen

Verpleegkundigen, verzorgenden, en verpleegkundig specialisten zijn in veel verschillende situaties werkzaam. Afhankelijk van taken, verantwoordelijkheden en duur van het contact met de zorgvrager doorloop je alle stappen of draag je signalen over aan een ander. Dat laatste is bijvoorbeeld het geval als je zorgvragers slechts heel kort en/of eenmalig ziet of als je zelf geen contact hebt met de mogelijke slachtoffers. Zorgvuldig handelen betekent in dergelijke gevallen dat je de signalen overdraagt aan een ander binnen je organisatie of aan een instantie die de vervolgstappen wel kan zetten, zoals Veilig Thuis.

Zie bijlage III voor meer informatie over de verantwoordelijkheden van de verpleegkundigen, verzorgenden en verpleegkundig specialisten.

Volgorde van de stappen

De stappen van de meldcode zijn in een zo logisch mogelijke volgorde gezet. Deze volgorde is echter niet dwingend. Zo is het bijvoorbeeld in een aantal gevallen mogelijk om meteen met de betrokkenen in gesprek te gaan over de signalen, nog voor je met een collega hebt overlegd. Dan voer je eerst een gesprek en betrek je ook de informatie uit dit gesprek in het overleg met je collega en in het adviesgesprek met Veilig Thuis. Het komt ook regelmatig voor dat je een stap twee- of driemaal zet, bijvoorbeeld omdat je de zorgvrager³ opnieuw wilt spreken over de signalen of omdat je vaker advies wilt van Veilig Thuis.

³ Korthedshalve wordt in dit document de term 'zorgvrager' gebruikt als het gaat om contacten over de signalen. Betreffen de signalen kindermishandeling, dan zullen de signalen in beginsel ook met de ouders van de jeugdige zorgvrager worden besproken. Onder contacten met de zorgvrager moet dus in geval van kindermishandeling ook worden verstaan: contacten met de ouders van de zorgvrager. In het geval de zorgvrager een oudere is die afhankelijk is van zorg ook met de verzorger / wettelijk vertegenwoordiger.

Snelheid van handelen

Het stappenplan bevat geen tijdsplan – de tijdsduur die het handelen bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling vergt, is niet in vaste termijn uit te drukken. Het behoort tot je professionaliteit als verpleegkundige, verzorgende of verpleegkundig specialist om een inschatting te maken hoe snel je moet en kunt handelen. In noodsituaties handel je direct, soms moet je eerst overleggen. Van jou wordt verwacht dat je zo snel handelt als in de gegeven situatie verantwoord en noodzakelijk is. Bij de afwegingen spelen ook de leeftijd en de mate van kwetsbaarheid van het slachtoffer een rol.

Noodsituaties

In noodsituaties waarin een slachtoffer onmiddellijk beschermd moet worden tegen een acuut gevaar, kan je de alarmcentrale bellen op 112 en de politie vragen om hulp te bieden.

Herstelgericht handelen⁴

Voorkom dat (minderjarige) slachtoffers door de manier waarop je hen bejegt of door jouw handelen een toename van stress ervaren en mogelijk meer schade ontwikkelen. Door te werken volgens de stappen van de meldcode kan je vroegtijdig werken aan herstel: door hun situatie vroegtijdig te signaleren en zo nodig hulp bieden / in gang zetten kan je bijdragen schade te voorkomen, beperken en herstellen.

Voor herstel is het belangrijk dat het verhaal en de mening van zorgvragers serieus worden genomen. Dat geldt zeker ook voor minderjarige zorgvragers. Je neemt als verzorgende, verpleegkundige of verpleegkundig specialist de zorgvrager serieus als je je interesse toont, de zorgvrager gelooft en zijn/haar mening vraagt en meeweegt in je besluit omtrent vervolgstappen. Daarnaast neem je hem serieus door uit te leggen welke stappen wanneer door wie gezet gaan worden.

Zorgvrager als slachtoffer, getuige of pleger

De zorgvrager zal niet altijd het slachtoffer zijn van huiselijk geweld of kindermishandeling. Als verzorgende, verpleegkundige of verpleegkundig specialist

⁴ Meer informatie: https://www.augeomagazine.nl/nl/magazine/11525/813554/zo_doe_je_dat_-_iedereen_kan_traumasensitief_werken.html

moet je er ook attent op zijn dat de zorgvrager als pleger of getuige betrokken kan zijn bij huiselijk geweld of kindermishandeling. Ook in dergelijke gevallen moet je de signalen oppakken en stappen zetten die er toe leiden dat de situatie wordt onderzocht en dat het geweld stopt.

Specifieke vormen van huiselijk geweld of kindermishandeling

Het stappenplan schetst in algemene zin de stappen die bij signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling moeten worden gezet.

Er bestaan veel verschillende vormen van huiselijk geweld en kindermishandeling. Denk bijvoorbeeld aan mensenhandel of eer-gerelateerd geweld. Bij al deze geweldsvormen kunnen er specifieke signalen, risicofactoren en doorverwijsoverwegingen spelen. Daarom zijn er factsheets ontwikkeld die praktische tips bieden bij het signaleren van alle vormen van geweld en bij wat te doen wanneer je als professional signalen tegenkomt. Kijk voor alle specifieke vormen van geweld op: www.huiselijkgeweld.nl/typengeweld.

Als binnen jouw instelling niet voldoende kennis en ervaring met deze specifieke vormen van geweld aanwezig is, is het verstandig de aanpak ervan zo snel mogelijk over te dragen aan gespecialiseerde beroepskrachten. Veilig Thuis kan je met hen in contact brengen.

Verwijsindex risicojongeren en de relatie tot de meldcode

Veel organisaties die werken met jongeren tot 23 jaar, of met hun ouders, zijn aangesloten op de verwijsindex risicojongeren. De verwijsindex is een landelijk, digitaal samenwerkingsinstrument, dat lokaal bekend kan zijn onder een andere naam, waarin professionals een signaal kunnen afgeven als zij risico's met betrekking tot de ontwikkeling naar de volwassenheid van een jongere signaleren.

Het doel van de verwijsindex is dat professionals zo vroeg en zo snel mogelijk op de hoogte zijn van elkaars betrokkenheid bij een jeugdige of gezin waarover zorgen bestaan, zodat zij contact met elkaar kunnen opnemen, zorgen kunnen delen en afstemmen wie wat doet. In de verwijsindex wordt de inhoud van de zorgen niet gedeeld, slechts dat er zorgen zijn. Dat maakt dat de verwijsindex en de meldcode ondersteunend zijn aan elkaar. Er is dus geen sprake van een keuze tussen een signaal in de verwijsindex of de stappen van de meldcode.⁵

⁵ Meer informatie over de Verwijsindex is te vinden op <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/vraag-en-antwoord/verwijsindex-risicojongeren-melding-doen>

2 Het stappenplan

De meldcode gaat in vanaf het moment dat je je zorgen maakt over de veiligheid of het welzijn van een kind, volwassene of oudere die mogelijk veroorzaakt worden door huiselijk geweld of kindermishandeling. Dat noemen we signaleren. Gaandeweg kan blijken dat je zorgen wel of niet terecht zijn, dat deze (mogelijk) veroorzaakt worden door iemand uit de huiselijke kring of dat er iets anders aan de hand is. Al naar gelang de situatie doorloop je dus een deel van het stappenplan. Na elke stap kan je de meldcode verlaten. Het is belangrijk de meldcode dan af te sluiten en dat te noteren in het verpleegkundig- of zorgdossier.

De meldcode omvat een stappenplan bestaande uit vijf stappen. Hierna worden deze stappen beschreven en uitgelegd hoe deze door jou als verzorgende, verpleegkundige of verpleegkundig specialist in de praktijk gezet moeten worden.

STAP 1 IN KAART BRENGEN VAN SIGNALLEN - DOE DE KINDCHECK

Als je een signaal opvangt dat mogelijk kan wijzen op huiselijk geweld of kindermishandeling start je de meldcode en breng je alle signalen in kaart. Signalen kunnen naar voren komen bij de behandeling van een zorgvrager aan verwondingen die mogelijk zijn veroorzaakt door kindermishandeling of huiselijk geweld maar ook bij de behandeling van een zorgvrager waarbij de aard van de zorgvraag (bijv. suïcidepoging) aanleiding kan geven voor een risicovolle thuissituatie indien een zorgvrager zwanger is en/of verantwoordelijk is voor minderjarige kinderen of mantelzorger is.

Als een (minderjarig) slachtoffer zelf hulp vraagt of onthult⁶

Als een (minderjarig) slachtoffer uit zichzelf om hulp vraagt of vertelt thuis geweld of verwaarlozing mee te maken, betekent dit vaak dat hij of zij een

⁶ Zie ook: Bijlage I Definities en begripsomschrijvingen

acute crisis ervaart en vreest voor de veiligheid of het welzijn van zichzelf of gezinsleden. Een dergelijke situatie is een belangrijke indicatie om direct contact op te nemen met Veilig Thuis voor advies over de noodzakelijke vervolgstappen (zie stap 2).

Bij een onthulling is het van belang dat je het (minderjarige) slachtoffer een aantal dingen vertelt:

- Dat je je zorgen maakt over hetgeen het slachtoffer je vertelt: geweld hoort niet thuis in een gezinssituatie. Indien de zorgvrager minderjarig is vertel je daarnaast dat hij / zij er recht op heeft om veilig op te groeien.
- Dat het verhaal (de onthulling) voor jou reden is om voor advies contact op te nemen met Veilig Thuis omdat zij deskundig zijn als het om mensen met deze ervaringen gaat en je samen met hen wilt overleggen welke vervolgstappen je het best kunt nemen. Vertel dat je te allen tijde met hem of haar overlegt wat die vervolgstappen zullen zijn en dat zijn/ haar mening daarover wordt meegewogen in de beslissing.
- Vertel de zorgvrager ook wat hij/ zij van jou kan verwachten: wat je vanuit jouw rol en verantwoordelijkheden wel en niet voor het slachtoffer kunt betekenen. Dat is voor alle slachtoffers van belang, maar geldt in het bijzonder voor minderjarige slachtoffers.

Kindcheck: zorgen over anderen dan de zorgvrager

Heb je zelf geen contact met de kinderen van de zorgvrager, dan kun je toch signalen vastleggen over de situatie waarin deze kinderen zich mogelijk bevinden, als de toestand van de zorgvrager daar aanleiding toe geeft. Dat is het geval als de zorgvrager alcohol- of drug-intoxicatie/verslaving heeft, psychisch ernstig in de war is, een verstandelijke beperking heeft, een zelfmoordpoging heeft gedaan, een volwassen slachtoffer van huiselijk geweld is of de gevangenis in moet. In deze gevallen doe je de Kindcheck: je gaat na of de zorgvrager minderjarige kinderen heeft, of er sprake is van een zwangerschap, of voor de kinderen adequate opvang is en of de zorgvrager bij thuiskomst de kinderen structureel voldoende kan beschermen, verzorgen en opvoeden. Bij zorgen of twijfel over de veiligheid of het welzijn van (ongeboren) kinderen volg je de stappen van de meldcode. *Zie voor meer informatie bijlage II Wettelijk kader.*

Ook signalen die het vermoeden ontkrachten

Leg ook de signalen vast die het vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling ontkrachten of in twijfel trekken. Denk bijvoorbeeld aan een medische verklaring voor letsel bij een slachtoffer waar eerder zorgen over waren.

Verlaglegging

Neem bij de verslaglegging de volgende regels in acht:

- beschrijf de signalen zo feitelijk mogelijk: leg vast wat je hebt gezien, gehoord, geroken of waargenomen, wat je verteld is en door wie;
- worden ook interpretaties, hypothesen en veronderstellingen vastgelegd, vermeld dan uitdrukkelijk dat het gaat om een interpretatie, hypothese of veronderstelling. Maak een vervolgaantekening als deze later wordt bevestigd of ontkracht;
- vermeld de bron als er informatie van derden wordt vastgelegd (ook als die derde een van de ouders is);
- leg medische diagnoses alleen vast als ze relevant zijn en zijn gesteld door een bevoegde beroepskracht, zoals een arts, een verpleegkundig specialist of een psychiater.

Advies: kopieer de stappen van de meldcode in het dossier en schrijf je bevestigingen/acties eronder, zo voorkom je fouten.

Zie voor meer informatie over omgaan met het verpleegkundig dossier bijlage IV.

Vermoedens van mishandeling door een beroepskracht

Betreffen de signalen huiselijk geweld of kindermishandeling gepleegd door een beroepskracht, meld de signalen dan bij de leidinggevende of de directie, conform de interne richtlijnen. In dat geval is dit stappenplan niet van toepassing. Wanneer er geen adequate actie wordt ondernomen en de mishandeling niet stopt, is het van belang om intern of extern advies in te winnen over de vervolg stappen.

STAP 2 OVERLEGGEN MET EEN DESKUNDIG COLLEGA EN EVT. VEILIG THUIS VOOR ADVIES

Intern overleg

Volg voor het voeren van intern overleg de eigen meldcode of de richtlijn, die daarvoor in je organisatie geldt. Soms wordt voor het voeren van overleg over de signalen binnen de organisatie een speciale aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling aangewezen, voor meer informatie zie bijlage V. In andere gevallen vindt het overleg (ook) plaats met een leidinggevende of een ander teamlid.

Werk je als verpleegkundige, verzorgende of verpleegkundig specialist samen met een arts, een verloskundige of een pedagoog, dan ga je altijd in overleg over de signalen en de te zetten stappen met hem of haar. Zo voer je bijvoorbeeld als wijkverpleegkundige overleg met de huisarts, als verpleegkundige in een ziekenhuis met de behandelend specialist, als jeugdverpleegkundige met de

jeugdarts en als kraamverzorgende met de verloskundige. In dit overleg worden ook afspraken gemaakt over wie de vervolgstappen zet. Zijn deze partners niet beschikbaar of worden je zorgen niet serieus genomen, bel dan Veilig Thuis voor advies.

Advies Veilig Thuis

Je kunt altijd advies vragen aan Veilig Thuis. Veilig Thuis kan onder andere adviseren over de interpretatie van signalen, over het voeren van gesprekken met betrokkenen en over de hulp die kan worden ingezet. Het vragen van advies gebeurt anoniem, dit wil zeggen dat je de naam van de zorgvrager niet noemt. Voor het vragen van advies is geen toestemming van de zorgvrager vereist.

Bereikbaarheid Veilig Thuis

Bij een vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld kun je contact opnemen met Veilig Thuis T 0800-2000 (Gratis en 24/7 bereikbaar).

Advies letseldeskundige

Is er behoefte aan meer informatie over het letsel bij de zorgvrager? Als een kind onder behandeling is van een kinderarts kan je die raadplegen. Raadpleeg anders Veilig Thuis voor het inschakelen van een forensisch verpleegkundige of arts of een andere deskundige op het gebied van letselduiding.

Wie advies vraagt

Of je als verzorgende, verpleegkundige of verpleegkundig specialist zelf Veilig Thuis om advies vraagt, of dat de verantwoordelijkheid daarvoor bij een ander ligt (bijvoorbeeld bij de aandachtsfunctionaris, de teamleider of bij de arts of verloskundige), hangt af van je werksituatie en de afspraken die daarover vastgelegd in de meldcode van je organisatie.

Advies vragen als zelfstandige

Werk je als zelfstandige, dan is in de meeste gevallen overleg met een collega niet mogelijk. Werk je als zelfstandige samen met een arts of een verloskundige, vraag dan in ieder geval advies aan hem of haar. Vraag daarna zo nodig nog advies aan Veilig Thuis.

Werk je als zelfstandige niet samen met een arts of verloskundige, vraag dan altijd advies aan Veilig Thuis.

Daarnaast kun je een casus altijd op basis van anonieme gegevens van de zorgvrager voorleggen aan een vakgenoot.

Verschil van mening over het vragen van advies

Het kan voorkomen dat na overleg met een collega of na overleg met de arts

of verloskundige, verschil van mening bestaat over de noodzaak van het vragen van advies aan Veilig Thuis. Bijvoorbeeld omdat jij vindt dat er aanleiding is om advies te vragen, terwijl de personen met wie je hebt overlegd van mening zijn dat de signalen geen aanleiding vormen voor het vragen van advies. Als je als verpleegkundige, verzorgende of verpleegkundig specialist na het overleg meent dat er wel aanleiding is om de signalen serieus te nemen en advies te vragen aan Veilig Thuis, moet je zelfstandig contact zoeken met Veilig Thuis en de casus geanonimiseerd voorleggen voor advies. Je hebt hiervoor geen toestemming nodig van de betrokkenen of je leidinggevende.

In het gesprek met Veilig Thuis geef je aan dat er een verschil van mening is: je zegt dat jij vindt dat het nodig is om advies te vragen aan Veilig Thuis, maar dat de arts, de verloskundige of je teamgenoten daar anders over denken. Je let er daarbij op dat je aan Veilig Thuis alleen informatie doorgeeft die je zelf in het contact met de zorgvrager hebt waargenomen. Je doet geen mededelingen over signalen, die bijvoorbeeld de arts of verloskundige in het overleg hebben genoemd. Die informatie valt onder het beroepsgeheim van de arts of verloskundige. Voor de informatie van de arts of verloskundige moet Veilig Thuis contact opnemen met de betreffende arts of verloskundige.

Met het advies van Veilig Thuis ga je vervolgens opnieuw naar de arts of de verloskundige. Je mag dan verwachten dat in dit overleg wordt besloten om het advies van Veilig Thuis te volgen. Blijft er ook na het advies van Veilig Thuis, in een bijzonder geval, verschil van mening tussen jou en de arts of de verloskundige over het wel of niet zetten van vervolgstappen, dan volg je als verpleegkundige, verzorgende of verpleegkundig specialist het advies van Veilig Thuis en zet de vervolgstappen zelf.

Verslaglegging

Leg vast met wie je intern hebt overlegd (naam en functie) en wat er is afgesproken en leg ook (als dit gevraagd is) het advies vast van Veilig Thuis en de functie en de naam van medewerker van Veilig Thuis met wie je hebt gesproken. Als je na het raadplegen tot de conclusie komt dat je het zetten van stappen overdraagt aan een ander, leg deze overdracht en de afspraken die zijn gemaakt dan ook vast in het dossier. Beschrijf nauwkeurig aan wie (naam en functie) het zetten van de stappen in handen is gegeven en ga na of die actie onderneemt.

STAP 3 GESPREK MET CLIËNT/ZORGVRAGER

Als het mogelijk is voer je meteen een gesprek met de zorgvrager over de signalen waarover je je zorgen maakt, nog voordat je advies hebt gevraagd aan

een collega en/of aan Veilig Thuis. Ook als de zorgvrager minderjarig is, kan je in principe je zorgen het best direct voorleggen. Er kan immers een logische verklaring zijn voor de signalen, waarmee de zorgvrager je zorgen direct weg kan nemen. Maar in sommige gevallen, bijvoorbeeld als de signalen moeilijk zijn te interpreteren, of op ernstig geweld wijzen, of als je nog niet goed weet hoe je het gesprek aan wilt pakken, is het verstandig om eerst overleg te voeren, voordat je het gesprek met de zorgvrager aan gaat. Ook is het in sommige gevallen goed om eerst samen de risico's in te schatten voordat een gesprek over (ernstige) signalen wordt aangegaan.

Gesprek met de zorgvrager

Voor het voeren van het gesprek gelden in het algemeen de volgende regels:

- Leg de zorgvrager het doel uit van het gesprek.
- Deel je zorgen met de zorgvrager. Beschrijf de feiten die je hebt vastgesteld en de waarnemingen die je hebt gedaan; koppel daaraan geen oordelen (zoals mishandeling of verwaarlozing).
- Nodig de zorgvrager uit om een reactie hierop te geven. Vraag waarmee je kan helpen.
- Kom pas na deze reactie zo nodig en zo mogelijk met een interpretatie van hetgeen je hebt gezien, gehoord en waargenomen.

Het gesprek over de signalen is van groot belang in verband met de vertrouwensrelatie die je met de zorgvrager hebt. Daarom moet zo'n gesprek altijd worden gevoerd, tenzij de veiligheid van de zorgvrager, van jezelf of die van een ander door het gesprek in gevaar kan komen.

Als je het gesprek met de zorgvrager niet kan doen, overleg dan op basis van anonieme gegevens van de zorgvrager met Veilig Thuis.

Extra aandachtspunten in geval van vermoedens van kindermishandeling

1. Gesprek met kinderen

Ook als een zorgvrager nog jong is, is het van belang dat er een gesprek met hem of haar plaatsvindt, tenzij dat vanwege zijn of haar leeftijd echt niet mogelijk is of omdat dat zijn / haar veiligheid in gevaar kan brengen. Uitgangspunt is dat het kind minimaal belast wordt. Je beoordeelt zelf of een gesprek zinvol en mogelijk is en of je dit gesprek zelf voert of dat iemand anders dat beter kan doen (bijvoorbeeld omdat iemand anders het kind al kent). Overleg daarover zo nodig vooraf met de aandachtsfunctionaris, met de arts of de verloskundige met wie je samenwerkt, of met Veilig Thuis. Neem daarbij de regels omtrent overleg en toestemming van betrokkenen in acht.

Het kan van belang zijn om een kind even alleen te spreken, zonder dat zijn ouders daarbij aanwezig zijn, zodat het kind zich vrij kan uiten. Als uitgangspunt geldt dat de ouders hierover vooraf behoren te worden geïnformeerd. Maar vanwege de veiligheid van het kind, van jezelf, of die van anderen, kun je besluiten om toch een eerste gesprek met het kind te voeren zonder dat de ouders hierover van tevoren worden geïnformeerd. Voer hierover vooraf altijd overleg met de aandachtfunctionaris, met de arts of verloskundige met wie je samenwerkt, of met Veilig Thuis.

In een gesprek met het kind komt het volgende aan de orde:

- je legt het doel van het gesprek uit;
- je geeft informatie over de bestaande zorgen;
- je vraagt de visie van het kind op de zorgen;
- je geeft informatie over het recht van kinderen om veilig op te groeien, om bij belangrijke beslissingen betrokken te worden en om bezwaar aan te geven;
- je geeft informatie over mogelijke vervolgstappen en consequenties;
- je vraagt welke oplossingen hij of zij zelf ziet;
- je vraagt waarmee je kan helpen;
- je geeft informatie over hoe zijn mening meegewogen wordt;
- je geeft informatie over wie vervolgstappen wanneer en waarom zet;
- je geeft informatie over wanneer hij terugkoppeling van je kan verwachten.
- je vertelt met wie je welke informatie over hem en zijn situatie deelt.

Het kan zijn dat één gesprek niet voldoende is, of dat jij niet alle informatie kunt geven. Zorg dan voor een vervolgesprek of draag er zorg voor dat iemand anders de informatie aan het kind geeft en van het kind krijgt. Dat geldt ook als je zelf niet in staat of de positie bent om een gesprek met een kind te hebben: zorg ervoor dat iemand anders het kind spreekt.

Aanvullende tips voor een gesprek met kinderen vind je in bijlage VI.

2. Gesprek met de ouder(s)

Normaal gesproken voer je, als het om een minderjarige zorgvrager gaat, ook een gesprek over de signalen met de gezaghebbende ouder(s), tenzij dit acuut gevaar oplevert voor het kind en/of anderen. Zij kunnen toelichting geven over de aanleiding van je zorgen en meedenken over mogelijke oplossingsrichtingen.

Een gesprek met (een van) de ouders kan om eerdergenoemde redenen achterwege blijven in verband met de veiligheid van het kind, van jezelf, of die van anderen. In dat geval bespreek je samen met Veilig Thuis wie dat gesprek met de ouders wel kan voeren en op welke manier.

Gezag

Met de term *gezag* wordt aangeduid wie beslissingen mag nemen over een minderjarig kind en wie ten behoeve daarvan informatie over (de gezondheids-toestand van) het kind mag ontvangen. De vrouw uit wie een kind geboren wordt, krijgt bij de geboorte van het kind automatisch gezag. Als het kind geboren wordt tijdens huwelijk of geregistreerd partnerschap krijgt de partner van de moeder ook automatisch gezag. In alle andere gevallen zal de partner van de moeder gezag moeten aanvragen.

In de meeste gevallen oefenen beide ouders het gezag ook na echtscheiding van de ouders gezamenlijk uit. Soms komt het, bij wijze van uitzondering, voor dat de rechter het gezag aan één van de ouders toewijst.

In situaties waarbij ouders van een minderjarig kind niet (meer) samen zijn en er vermoedens van kindermishandeling spelen, is het belangrijk om alert te zijn met wie het overleg over de vermoedens wordt gevoerd.

Ouders met gedeeld gezag

Indien beide ouders gezag hebben over het kind, maar er onenigheid is over de te volgende route, neem dan contact op met Veilig Thuis.

Voogd of gezinsvoogd

Soms zijn er al instanties betrokken bij een gezin. In zo'n geval is het mogelijk dat een ander dan de ouder(s) gezag heeft over een kind. Het is dan belangrijk ook deze perso(o)n(en) te betrekken in het gesprek.

Voogd

Een voogd heeft gezag over het kind. Een voogd wordt aangesteld als de ouders van een kind zijn overleden of wanneer er nog wel ouders zijn, maar de ouders uit de ouderlijke macht zijn ontheven of gezet. De ouder(s) hebben in zo'n geval geen zeggenschap meer over het kind. De voogd dient de ouder(s) echter wel zoveel mogelijk te betrekking bij de opvoeding en te informeren over het kind.

Gezinsvoogd

Als een kind onder toezicht wordt gesteld dient er een gezinsvoogd te worden aangewezen. Meestal blijft het kind gewoon thuis wonen, maar soms is het voor het kind of voor de overige gezinsleden beter dat het kind ergens anders gaat wonen. In dat geval wordt een uithuisplaatsing aangevraagd. Een gezinsvoogd heeft geen gezag over het kind maar de ouder(s) dienen de aanwijzingen van de gezinsvoogd wél op te volgen. De gezinsvoogd heeft dus wel een behoorlijke invloed en dient bij vermoedens van kindermishandeling te worden geïnformeerd.

Pleegouders

Als een kind bij pleegouders woont, betekent dit niet automatisch dat de pleegouders ook gezag hebben. Soms hebben de biologische ouders nog gezag, soms ligt het gezag bij een (gezins)voogd.

Extra aandachtspunt bij gesprek met een wilsbekwame meerderjarige zorgvrager

Als sprake is van volwassenengeweld en het volwassen slachtoffer weloverwogen en in vrijheid bezwaar maakt tegen een melding bij Veilig Thuis dan is meer terughoudendheid geboden dan bij vermoedens van kindermishandeling. In de wegging dient de mate van lichamelijke of psychische (zorg)afhankelijkheid en kwetsbaarheid van het volwassen slachtoffer uitdrukkelijk mee te tellen. Gaat het om een zwangere zorgvrager, een zorgvrager die de zorg heeft voor een minderjarige of zorgafhankelijke volwassene en is er sprake van acute of structurele onveiligheid, dan volgt te allen tijde een melding bij Veilig Thuis. In andere gevallen wordt alleen gemeld bij ernstig gevaar voor zwaar lichamelijk of psychisch letsel of de dood.

Als een weigering te zeer wordt ingegeven door een afhankelijkheidsrelatie met de vermoedelijke pleger, bijvoorbeeld wegens angst voor repercussies, dan is geen sprake van een weloverwogen en in vrijheid geuite weigering.

Extra aandachtspunt bij gesprek met een wilsonbekwame meerderjarige zorgvrager

Is de zorgvrager wilsonbekwaam (zie voor definitie bijlage II over het beroepsgeheim), dan is een gesprek met de wettelijk vertegenwoordiger aangewezen. Hiervoor gelden dezelfde uitgangspunten als voor het gesprek met ouders/verzorgers van een kind.

Verslaglegging

Leg vast met wie je hebt gesproken, beschrijf de reactie van de zorgvrager en/of het kind en/of de ouders op de signalen je met hen bespreekt, de door hem/haar voorgestelde oplossingen en leg ook de afspraken die je maakt vast in het verpleegkundig - of zorgdossier en wie wanneer terugkoppeling geeft.

STAP 4 WEGING VAN HUISELIJK GEWELD/ KINDERMISHANDELING

Blijft het vermoeden van huiselijk geweld/ kindermishandeling bestaan? Is er vermoeden acute of structurele onveiligheid?

Bij stap 4 komt het erop aan dat je alle informatie en alle adviezen die je hebt

gekregen bij elkaar brengt en deze informatie vervolgens weegt. Dit 'wegen' wil zeggen dat je een inschatting maakt van:

- het *risico* op huiselijk geweld of kindermishandeling.
- de aard en de *ernst* van de mishandeling of het huiselijk geweld;
- de *kans* dat er schade ontstaat door de mishandeling of het geweld bij de zorgvrager of bij een ander.

Als je beschikt over een risicotaxatie-instrument, dan gebruik je die bij deze stap. Vraag bij je taxatie zo nodig advies van de aandachtsfunctionaris huiselijk geweld/ kindermishandeling, of van Veilig Thuis. Werk je samen met een arts of verloskundige dan bespreek je taxatie dan in ieder geval ook met hem of haar.

Vermoeden blijkt ongegrond

Als je vermoeden van (dreiging van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling op basis van de verzamelde informatie is weggenomen, je hebt bijvoorbeeld een andere oorzaak voor de signalen geconstateerd, sluit je de meldcode af, informeert de (minderjarige) zorgvrager(s) hierover en legt dat vast in het verpleegkundig- of zorgdossier.

Vermoeden van acute en/of structurele onveiligheid

Blijft je vermoeden bestaan, dan stel je jezelf eerst de vraag of je acute of structurele onveiligheid vermoedt.

Van acute onveiligheid is sprake als de zorgvrager in direct (levens)gevaar verkeert en diens veiligheid de komende dagen niet gegarandeerd kan worden. Bij structurele onveiligheid is sprake van herhaling of voortduren van een onveilige situatie of geweld. Er kan sprake zijn van een patroon van herhaald geweld, maar ook van permanente tekortkomingen in de geestelijk en/of lichamelijke verzorging van zorgafhankelijke zorgvrager.

Verslaglegging

Leg je weging vast in het zorgdossier en leg ook vast of, bij een vermoeden van kindermishandeling, de mening van het kind is meegewogen.

Als je op basis van de stappen tot de conclusie komt dat het vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld ongegrond is, bespreek dit dan met de (minderjarige) zorgvrager.

Sluit de meldcode vervolgens af en maak daarvan aantekening in het zorgdossier. Leg in je aantekening vast op basis van welke gesprekken en adviezen je tot dit oordeel bent gekomen, dat je dit met de zorgvrager hebt besproken en hoe je verder gaat met de zorgen van andere aard.

STAP 5 BESLISSEN

1. *Is melden noodzakelijk?*
2. *Is hulp bieden of organiseren (ook) mogelijk?*

In stap 5 neem je achtereenvolgens twee beslissingen: Is melden nodig en is hulp (ook) mogelijk?

Een melding bij Veilig Thuis is een professionele norm en als zodanig noodzakelijk:

1. In ALLE gevallen van (vermoedens van) ernstig huiselijk geweld en kindermishandeling, dat wil zeggen (vermoedens van) acute en / of structurele onveiligheid. Als een (minderjarig) slachtoffer zelf om hulp vraagt voor of zich uit over huiselijk geweld of kindermishandeling (een onthulling doet) kan dat opgevat worden als een acute crisis en valt als zodanig onder deze eerste meldnorm. Definities van deze vormen van geweld vind je in bijlage I, Definities en begripsomschrijving.
2. In alle ANDERE gevallen waarin je meent dat je, gelet op je competenties, verantwoordelijkheden en professionele grenzen, in onvoldoende mate effectieve hulp kan bieden of kan organiseren bij (risico's op) huiselijk geweld en/of kindermishandeling.
3. Wanneer je hulp biedt of organiseert en constateert dat de onveiligheid niet stopt of zich herhaalt.

Ook als je vaststelt dat er al (een vorm van) hulp in het gezin aanwezig is, kom je tot een eigen afweging van de ernst van de signalen en van de risico's en zet je op basis van deze afweging vervolgstappen en doe je zo nodig een melding bij Veilig Thuis.

In alle gevallen waarin je twijfelt, bijvoorbeeld over de aard en omvang van het geweld of over de te zetten vervolgstappen, ben je verplicht om (opnieuw) Veilig Thuis anoniem om advies te vragen. Veilig Thuis registreert alleen de naam van de adviesvrager, niet de naam van de zorgvrager over wie of wiens gezin je je zorgen maakt. Alleen als daadwerkelijk tot melding wordt over gegaan, noteert Veilig Thuis de gegevens van de zorgvrager.

Ook als je het vermoeden hebt dat bijv. de politie of de ambulancedienst een melding heeft gedaan, moet je toch zelf de stappen van de meldcode doorlopen en zo nodig alsnog melden.

Als je in stap 4 de afwegingsvraag of er sprake is van (een vermoeden van) acute en/of structurele onveiligheid met 'ja' hebt beantwoord, dan meld je dat altijd bij Veilig Thuis, ook wanneer je mogelijkheden ziet om zelf hulp te

bieden of te organiseren (zie voor uitgebreide toelichting Basisdocument van de Rijksoverheid 'Het afwegingskader in de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling'). Vervolgens beslis je samen met Veilig Thuis welke vervolgacties voor jou mogelijk zijn. Je informeert de zorgvrager hierover.

Voor meer informatie over het meldrecht, zie bijlage II Wettelijk kader.

Bespreek je melding vooraf met de zorgvrager (en/of met de ouder en/of de wettelijk vertegenwoordiger)

1. Leg uit waarom je van plan bent een melding te gaan doen en wat het doel daarvan is.

Indien sprake is van (een vermoeden van) acute of structurele onveiligheid, dan is het een mededeling en leg je uit dat het je professionele norm is je zorgen bij Veilig Thuis te melden. Je vraagt dus niet om toestemming.

2. Vraag de zorgvrager / de ouders, verzorgers, uitdrukkelijk om een reactie op de voorgenomen melding.
3. Breng het niet als beschuldiging, maar leg uit dat je op deze manier hulp in gang gaat zetten
4. Bij bezwaren van de zorgvrager, bekijk of, en zo ja op welke wijze, je tegemoet kunt komen aan deze bezwaren. Is dat niet mogelijk, weeg de bezwaren dan af tegen de noodzaak om de zorgvrager of zijn gezinslid te beschermen tegen het geweld of de kindermishandeling. Betrek in je afweging de aard en de ernst van het geweld en de noodzaak om de zorgvrager of zijn gezinslid door het doen van een melding daartegen te beschermen.
5. Is dat niet mogelijk, weeg de bezwaren dan af tegen de noodzaak om de zorgvrager of zijn gezinslid te beschermen tegen het geweld of de kindermishandeling. Betrek in je afweging de aard en de ernst van het geweld en de noodzaak om de zorgvrager of zijn gezinslid door het doen van een melding daartegen te beschermen.

Gaat het om een minderjarige zorgvrager, een zwangere zorgvrager, een zorgvrager die de zorg heeft voor een minderjarige of zorgafhankelijke volwassene en is er sprake van acute of structurele onveiligheid, dan volgt te allen tijde een melding bij Veilig Thuis.

Gaat het om huiselijk geweld en maakt het volwassen slachtoffer weloverwogen en in vrijheid bezwaar tegen het doen van een melding bij Veilig Thuis? Dan wordt alleen gemeld bij ernstig gevaar voor zwaar lichamelijk of psychisch letsel of de dood. Als een weigering te zeer wordt ingegeven door een afhankelijkheidsrelatie met de pleger, bijvoorbeeld wegens angst voor repercussies, dan is geen sprake van een weloverwogen en in vrijheid geuite weigering.

Is het slachtoffer wilsonbekwaam, overleg dan met de wettelijk vertegenwoordiger over de wens van de zorgvrager op dit punt, tenzij deze mogelijk

zelf de pleger is. In dat geval moet worden gezocht naar een andere geschikte vertegenwoordiger.

6. Doe een melding indien naar jouw oordeel de bescherming van de zorgvrager of zijn gezinslid de doorslag moet geven en informeer de zorgvrager over je melding.

Gaat het om een minderjarige zorgvrager, een zwangere zorgvrager, een zorgvrager die de zorg heeft voor een minderjarige of zorgafhankelijke volwassene en is er sprake van acute of structurele onveiligheid, dan volgt te allen tijde een melding bij Veilig Thuis.

Gaat het om huiselijk geweld en maakt het volwassen slachtoffer weloverwogen en in vrijheid bezwaar tegen het doen van een melding bij Veilig Thuis? Dan wordt alleen gemeld bij ernstig gevaar voor zwaar lichamelijk of psychisch letsel of de dood. Als een weigering te zeer wordt ingegeven door een afhankelijkheidsrelatie met de pleger, bijvoorbeeld wegens angst voor repercussies, dan is geen sprake van een weloverwogen en in vrijheid geuite weigering.

Is het slachtoffer wilsonbekwaam, overleg dan met de wettelijk vertegenwoordiger over de wens van de zorgvrager op dit punt, tenzij deze mogelijk zelf de pleger is. In dat geval moet worden gezocht naar een andere geschikte vertegenwoordiger.

Doe een melding indien naar jouw oordeel de bescherming van de zorgvrager of zijn gezinslid de doorslag moet geven en informeer de zorgvrager over je melding.

Melding en beroepsgeheim

Als je een melding doet bij Veilig Thuis zonder toestemming van de zorgvrager en/of zijn ouders, doorbreek je je beroepsgeheim. Dit mag op grond van de wet (Meldrecht vastgelegd in de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015) als je dat doet volgens de stappen van de meldcode en de aanwijzingen voor het voeren van een gesprek over je voornemen om een melding te doen. Je komt dan op een zorgvuldige en verantwoorde manier tot dit besluit.

Voor meer informatie over het beroepsgeheim en de vragen die je jezelf moet stellen om dit te mogen doorbreken, zie bijlage II Wettelijk kader.

Beslissen: Is passende en toereikende hulpverlening bieden of organiseren (ook) mogelijk?

Na de beslissing of het noodzakelijk is een melding te doen bij Veilig Thuis beslis je of het (ook) mogelijk is zelf hulp te bieden of organiseren. Als je een melding hebt gedaan, beslis je dat samen met Veilig Thuis, anders doe je dat zelfstandig. Vanzelfsprekend kan je dat altijd in overleg met Veilig Thuis doen, ook als je geen melding doet.

De beslissing of zelf hulp bieden of organiseren (ook) mogelijk is, neem je op basis van de volgende drie vragen:

- Ben ik in staat om effectieve hulp te bieden of organiseren om dreiging af te wenden?
- Kan ik deze hulp samen met de betrokken gezinsleden bieden of organiseren? En wordt deze hulp ook aanvaard door de betrokken gezinsleden?
- Leidt deze hulp binnen de gewenste termijn tot duurzame veiligheid?

Als aan een of meer van de vereisten niet is voldaan, doe je, als je niet al had gemeld vanwege acute of structurele onveiligheid, alsnog een melding bij Veilig Thuis.

Verslaglegging

Leg je melding zorgvuldig vast in het verpleegkundig - of zorgdossier. Beschrijf ook:

- Welke informatie je bij je melding hebt verstrekt en welke afspraken je met Veilig Thuis hebt gemaakt
- Of je al dan niet over de melding met de zorgvrager (en/of de ouders) hebt gesproken en welke reactie de zorgvrager op je voornemen om te melden gaf.
- Heb je geen contact met zorgvrager (en/of zijn ouders) gehad over de melding, teken dan ook aan waarom dit zo is besloten.
- Leg ook de naam en de functie vast van de medewerker van Veilig Thuis bij wie je de melding hebt gedaan.
- Word je later door Veilig Thuis over (de uitkomsten van het onderzoek naar) het huiselijk geweld of de kindermishandeling geïnformeerd, leg dan ook deze informatie vast. Doe dit ook als kindermishandeling of huiselijk geweld niet is gebleken.

Leg ook vast in het verpleegkundig- of zorgdossier welke hulp je geboden of georganiseerd hebt en op welke manier is voldaan aan de vereisten voor passende en toereikende hulp.

Melden bij Veilig Thuis

Veilig Thuis kan alleen actie ondernemen als je bekend maakt over welk huishouden het gaat. Daartoe moet je de naam van het kind en van het gezin of de meerderjarige zorgvrager noemen. Je geeft bij je melding ook je eigen naam, mobiele telefoonnummer en functie. Het gezin of de meerderjarige zorgvrager krijgt van Veilig Thuis te horen van welke professional de melding afkomstig is. In de meeste gevallen weet de zorgvrager al dat Veilig Thuis contact op zal nemen, omdat je de melding zelf moet hem of haar besproken hebt.

Maar op deze regel gelden een paar uitzonderingen. Vanwege de veiligheid van

het kind of van de meerderjarige zorgvrager en eventueel de leden van zijn huiselijke kring of van jou kan je melding anoniem blijven voor het gezin. *Zie voor meer over informatieverstrekking hoofdstuk 3.*

Oneens met besluit Veilig Thuis?

Het kan voorkomen dat je het als verzorgende, verpleegkundige of verpleegkundig specialist oneens bent met het besluit van Veilig Thuis. Dit kan al duidelijk worden bij het eerste contact met Veilig Thuis wanneer je wilt melden het kan ook later zijn, wanneer je een terugmelding van Veilig Thuis krijgt over de acties die zij wel of niet gaan inzetten. Het is belangrijk dat er over de veiligheid van het slachtoffer/ het gezin besluiten worden genomen die ook door de professional begrepen en gedragen worden. Mocht het niet lukken om in het overleg met Veilig Thuis tot overeenstemming te komen, spreek dan af dat je dit beiden aan je leidinggevende voorlegt. Het is dan aan de hen om met jou tot een gezamenlijk besluit te komen.

Let op: wanneer je werkzaam bent op de spoedeisende hulp of ambulance-dienst is er meestal geen rechtstreeks contact met Veilig Thuis. Indien je het van belang vindt om gehoord te worden door Veilig Thuis alvorens zij een besluit nemen, vermeld dit op het meldingsformulier met je contactgegevens. Achteraf beslissingen van Veilig Thuis aanpassen is lastig, omdat de betrokkenen dan al geïnformeerd zijn over het besluit.

Attent blijven en zo nodig een nieuwe melding doen

Wees je ervan bewust dat de meldcode niet stopt bij een melding of overdracht naar hulpverlening: zo lang je zelf contact hebt met de zorgvrager steun je hem of haar en werk je samen met Veilig Thuis of met de hulpverlener die Veilig Thuis ingezet heeft. Blijf ook na je melding attent op signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling en doe zo nodig een nieuwe melding als de situatie verslechtert.

3 Informatie verstrekken aan derden

Veilig Thuis

Bij een melding kan Veilig Thuis besluiten het vermoeden van kindermishandeling en huiselijk geweld verder te onderzoeken. In het kader van dit onderzoek kan Veilig Thuis zorgverleners die bij het gezin betrokken zijn om informatie over de gezinsleden vragen. In een dergelijk geval is de zorgverlener aan wie informatie wordt gevraagd dus niet de melder.

Veilig Thuis gaat uit van openheid naar de zorgvrager, en indien het gaat om vermoedens van kindermishandeling met de ouders/verzorgers en gaat daarom als regel eerste met hen in gesprek. Veilig Thuis vertelt in dat gesprek wie de melding bij Veilig Thuis heeft gedaan en bij welke beroepskrachten of instellingen Veilig Thuis om informatie gaat vragen. Alleen in zeer uitzonderlijke gevallen mag Veilig Thuis van deze procedure afwijken. Dat mag alleen als de veiligheid van het kind of van anderen in het geding is.

Meldrecht houdt ook het recht in om desgevraagd informatie te geven

In het onderzoek kan Veilig Thuis ook vragen om informatie over het kind of een volwassene of het gezin. Artikel 5.2.6 Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 geeft beroepskrachten niet alleen het recht om een melding te doen van een vermoeden van kindermishandeling, maar ook het recht om Veilig Thuis desgevraagd informatie te geven. Het gaat dan om alle informatie die nodig is voor het onderzoek of voor het stoppen van de mishandeling. Zoals hierboven al opgemerkt, doorgaans weten gezinsleden al wie Veilig Thuis gaat benaderen.

Regels voor het verstrekken van informatie aan Veilig Thuis

- Als je door Veilig Thuis benaderd wordt met een verzoek om informatie, ga je eerst na of de informatievrager inderdaad een medewerker van Veilig Thuis is, bijvoorbeeld door zelf Veilig Thuis terug te bellen. Je vraagt of het informatieverzoek schriftelijk (per e-mail) kan worden gedaan.
- Vervolgens beoordeel je of jij binnen de organisatie degene bent die vragen van Veilig Thuis dient te beantwoorden, of dat dit beter kan gebeuren door een ander. Het uitgangspunt is dat degene die informatie verstrekt betrokken is (geweest) bij de zorgverlening aan degene over wie informatie wordt gevraagd of dat in ieder geval toestemming wordt gevraagd aan degene uit wiens statusvoering informatie wordt verstrekt.

- Vraag aan het begin van het gesprek of de ouders en/of zorgvrager weten dat Veilig Thuis je benadert met verzoek om informatie, noteer het antwoord in het dossier. Als dit het geval is kun je alle informatie verstrekken die Veilig Thuis nodig heeft voor het onderzoek of voor het stoppen van de mishandeling of het huiselijk geweld.
- Als in het gesprek met Veilig Thuis duidelijk wordt dat er inderdaad vanwege de veiligheid van het kind of van anderen nog geen contact is gelegd met de ouders, kun je Veilig Thuis, ook zonder dat de ouders hiervan op de hoogte zijn, de noodzakelijke informatie verstrekken.
- Overleg in dergelijke uitzonderlijke gevallen wel eerst met de aandachtsfunctionaris, je leidinggevende, een arts of een jurist om zo tot een zorgvuldig besluit te komen over het verstrekken van informatie zonder dat de ouders hiervan op de hoogte zijn.
- Als Veilig Thuis buiten de ouders om handelt, spreek dan met Veilig Thuis af dat men het je laat weten wanneer er contact met de ouders is geweest over Veilig Thuis-onderzoek. Anders is voor jou in je volgende contacten met de ouders onduidelijk wat ouders wel en niet weten.
- Gaat het om volwassenen geweld en maakt het slachtoffer weloverwogen en in vrijheid bezwaar tegen informatieverstrekking aan Veilig Thuis? Dan wordt alleen informatie verstrekt bij ernstig gevaar voor zwaar lichamelijk of psychisch letsel of de dood.
- Je vraagt Veilig Thuis wat zij precies wil weten en geeft op objectieve wijze relevante en feitelijke informatie. Beschrijf je eigen feitelijke waarnemingen, dit wil zeggen dat je beschrijft wat je hebt gezien, gehoord, geroken (bij alcohol) en hebt vastgesteld. Geef je ook informatie van anderen, vermeld daarbij dan de bron. Geef zo min mogelijk oordelen of conclusies en als je dat al doet blijf dan binnen je eigen deskundigheidsterrein.
- Veilig Thuis zal de weergave van de informatie die je mondeling hebt verstrekt aan je voorleggen, zodat je de informatie kunt goedkeuren voordat de tekst in het onderzoeksverslag wordt opgenomen.
- Verstrek je informatie via e-mail, verstuur de mail dan alleen naar het e-mailadres van degene met wie je contact hebt gehad.
- Leg in het dossier vast welke informatie je aan Veilig Thuis verstrekt hebt en of Veilig Thuis of jij daarover vooraf contact hebt gehad met de ouders. Is er geen contact met de ouders geweest, vermeld dan ook de reden waarom dit contact er niet is geweest. Teken ook de naam, emailadres/telefoonnummer en de functie aan van de medewerker van Veilig Thuis met wie je hebt gesproken.

Raad voor de Kinderbescherming

Als de Raad voor de Kinderbescherming je benadert met een verzoek om informatie over een kind of een gezin in het kader van een onderzoek naar de

noodzaak van een kindbeschermingsmaatregel, zoals een ondertoezichtstelling, heb je het recht informatie te delen. Dit meldrecht staat in artikel 1:240 van het Burgerlijk Wetboek. Voor verzoeken van de Raad om informatie gelden de regels zoals hierboven beschreven bij regels voor het verstrekken van informatie aan Veilig Thuis.

Verder is het bij het delen van informatie uit het dossier van een minderjarige zorgvrager belangrijk op de hoogte te zijn van de leeftijdsgrenzen uit de WGBO m.b.t. zorgverlening aan minderjarigen en informatieverstrekking daarover, zie bijlage II Wettelijk kader.

Gezinsvoogd

Als een kind onder toezicht wordt gesteld dient er een gezinsvoogd te worden aangewezen. Meestal blijft het kind gewoon thuis wonen, maar soms is het voor het kind of voor de overige gezinsleden beter dat het kind ergens anders gaat wonen. In dat geval wordt een uithuisplaatsing aangevraagd. Een gezinsvoogd heeft geen gezag over het kind maar de ouder(s) dienen de aanwijzingen van de gezinsvoogd wél op te volgen. De gezinsvoogd heeft dus wel een behoorlijke invloed en dient bij vermoedens van kindermishandeling te worden geïnformeerd. De gezinsvoogd heeft sinds 2015 een zelfstandig recht op informatie op basis van artikel 7.3.11 lid 4 van de Jeugdwet. Dit wordt de spreekplicht genoemd. Zorgverleners met een beroepsgeheim moeten de gezinsvoogd op zijn/haar verzoek of uit eigen beweging zonder toestemming van de betrokkene(n) informatie verstrekken die *noodzakelijk* is voor de uitvoering van de ondertoezichtstelling. Bij het informeren van de gezinsvoogd dient de zorgverlener dus wel proportionaliteit in acht te nemen en een afweging te maken welke informatie de gezinsvoogd t.b.v. zijn taak nodig zou kunnen hebben.

Voor verzoeken van de gezinsvoogd of informatieverstrekking uit eigen beweging gelden de regels zoals hierboven beschreven bij regels voor het verstrekken van informatie aan Veilig Thuis.

Verder is het bij het delen van informatie uit het dossier van een minderjarige zorgvrager belangrijk op de hoogte te zijn van de leeftijdsgrenzen uit de Wgbo m.b.t. zorgverlening aan minderjarigen en informatieverstrekking daarover, zie bijlage II Wettelijk kader.

Politie of justitie

Aangifte door het slachtoffer

Een situatie van kindermishandeling of huiselijk geweld kan zo ernstig zijn of zo'n impact hebben dat het slachtoffer aangifte bij de politie overweegt. In zo'n

geval is het belangrijk het letsel van de zorgvrager zo goed mogelijk in kaart te brengen en te voorkomen dat sporen verloren gaan, ook als dit voor de primaire zorgvraag niet van belang is. Overweegt een slachtoffer aangifte, neem dan altijd contact op met Veilig Thuis voor advies over de te nemen stappen.

Aangifte door de zorgverlener

Voor een zorgverlener kan de confrontatie met een slachtoffer van kindermishandeling of huiselijk geweld ook een behoorlijke impact hebben en leiden tot de idee dat de vermoedelijke dader, mede ter bescherming van het slachtoffer, ook strafrechtelijk dient te worden aangepakt waarbij de zorgverlener overweegt om zelf aangifte te doen bij de politie. Hoewel dergelijke gevoelens voorstelbaar zijn, dient hier vanwege het medisch beroepsgeheim zeer terughoudend mee te worden omgegaan.

Vanuit juridisch oogpunt is aangifte doen bij de politie alleen mogelijk als sprake is van een zogenaamd 'conflict van plichten.' Bij een conflict van plichten sta je voor de vraag of je je beroepsgeheim moet doorbreken, omdat je een conflict ervaart tussen enerzijds je plicht tot geheimhouding en anderzijds de plicht om ernstige schade voor de zorgvrager of een ander te voorkomen.

Hieronder volgen vijf vragen aan de hand waarvan je in een geval van een conflict van plichten tot een zorgvuldig besluit kunt komen over het al dan niet verstrekken van informatie als je daarvoor geen toestemming kon vragen of kon krijgen van de zorgvrager.

- Welk doel bereik je met het verstrekken van informatie?
- Kan het doel op een andere manier worden bereikt zonder doorbreking van het beroepsgeheim? (Subsidiariteit)
- Waarom is het niet mogelijk om toestemming te vragen of te krijgen?
- Zijn de belangen van de zorgvrager zo zwaar dat deze opwegen tegen mijn geheimhoudingsplicht?
- Als ik besluit om het beroepsgeheim te doorbreken welke informatie moet dan écht worden verstrekt? (Proportionaliteit)

Bij acuut gevaar voor de veiligheid of het leven van een kind of volwassene kan de zorgverlener naast een melding bij Veilig Thuis ook direct contact opnemen met de politie. De zorgverlener stelt de betrokkenen daarvan op de hoogte tenzij dit een risico oplevert voor de veiligheid voor het kind of anderen (waaronder de zorgverlener zelf) of redelijkerwijs moet worden gevreesd dat de ouders of volwassen zorgvrager hierdoor het contact met de zorgverlener verbreken.

Het enkele belang van waarheidsvinding is onvoldoende grond om het beroepsgeheim te doorbreken wegens een conflict van plichten. Er kan wel sprake zijn van een conflict van plichten als door het verstrekken van informatie kan worden voorkomen dat de veiligheid of het leven van het slachtoffer of een andere persoon gevaar lopen. Zo kan bijvoorbeeld de kans op herhaling bij een ander kind uit hetzelfde gezin soms reden zijn om mee te werken aan een strafrechtelijk onderzoek en om informatie aan politie of justitie te verstrekken.

Aangifte door Veilig Thuis

Veilig Thuis is op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (artikel 4.1.1) gerechtigd om, indien zij dat nodig acht, op basis van een melding aangifte bij de politie te doen tegen de vermoedelijke dader van ernstig huiselijk geweld of kindermishandeling. Specifiek met betrekking tot aangifte van vermoedens van ernstige kindermishandeling zijn afspraken gemaakt in de Handreiking samenwerken bij strafbare kindermishandeling.⁷

Informatieverzoek politie of justitie

Als politie of justitie een zorgverlener benaderen naar aanleiding van een melding of aangifte door Veilig Thuis of iemand anders, dient de zorgverlener zich - als hij geen toestemming voor informatieverstrekking krijgt - af te vragen of sprake is van een 'conflict van plichten'. Zie voor meer informatie de paragraaf over aangifte door een zorgverlener.

⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2017/11/09/handreiking-samenwerken-bij-strafbare-kindermishandeling>

BIJLAGE I

Definities en begripsomschrijvingen

Huiselijk geweld

Met *huiselijk geweld* wordt bedoeld op lichamelijk, geestelijk of psychisch geweld waarbij alleen meerderjarigen rechtstreeks zijn betrokken. Bijvoorbeeld geweld in het gezin tussen (ex-) partners, tussen familieleden, tussen volwassenen en ouderen, tussen een meerderjarig kind en zijn ouder of tussen andere meerderjarige huisgenoten.

Het begrip *huiselijk geweld* wordt in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo, art. 1.1.1 lid 1) als volgt omschreven:

lichamelijk, geestelijk of seksueel geweld of bedreiging daarmee door iemand uit de huiselijke kring.

Daarbij wordt onder geweld wordt verstaan: de fysieke, seksuele of psychische aantasting van de persoonlijke integriteit van het slachtoffer. Daaronder wordt ook begrepen ouderenmishandeling, vrouwelijke genitale verminking, huwelijksdwang en eer-gerelateerd geweld. Tot de huiselijke kring van het slachtoffer behoren: (ex-)partners, gezinsleden, familieleden (ooms, tantes, grootouders, vrienden, burens) en mantelzorgers. Voor alle duidelijkheid worden in deze omschrijving seksueel geweld, genitale verminking, eer-gerelateerd geweld en ouderenmishandeling specifiek genoemd. Dit om duidelijk te maken dat ook deze vormen van geweld onder huiselijk geweld vallen.

Informatie en factsheets over alle vormen van geweld kun je vinden op onze V&VN website en op <https://huiselijkgeweld.nl/typengeweld>. Daar is beschreven wat onder de verschillende vormen van geweld wordt verstaan, waar je op moet letten en wat je wel/ niet moet doen.

Deze specifieke vormen van geweld vragen om specifieke kennis en vaardigheden. Is deze specifieke deskundigheid niet beschikbaar in de instelling waar je werkt, neem dan bij signalen die mogelijkwijs duiden op zo'n specifieke vorm van geweld, contact op met Veilig Thuis.

Kindermishandeling

De Jeugdwet en de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (artikel 1.1.1 lid 1) hanteert de volgende definitie van kindermishandeling:

elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie

van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel.

Fysiek

Kindermishandeling, zo blijkt uit de wettelijke omschrijving hierboven, is niet beperkt tot fysiek (lichamelijk) letsel, zoals onverklaarbare blauwe plekken, vaak botbreuken of afwijkende botbreuken, vreemde brandwonden of andere onverklaarbaar letsel bij kinderen.

Geestelijk

Ook geestelijke mishandeling valt onder de definitie. Denk daarbij aan vaak schreeuwen, negeren, dreigen met geweld en vernederen, bang maken, alleen laten.

Verwaarlozing

Verwaarlozing van een kind, zowel lichamelijk als psychisch, geldt als een vorm van kindermishandeling. Bijvoorbeeld een kind geen aandacht geven, geen positieve stimulans bieden, zonder toezicht alleen achter laten, te weinig eten geven, kind laten vervuilen, niet wassen, geen tandenpoetsen, geen schone kleren, kind laten stinken, niet laten spelen, geen speelgoed, niet naar school laten gaan, niet op tijd medische of andere noodzakelijke zorg voor het kind inschakelen of geen of onvoldoende toezicht houden.

Ongeboren kind

Bij kindermishandeling moet ook worden gedacht aan ongeboren kinderen. Bijvoorbeeld als zij risico's lopen door geweld tegen de zwangere vrouw, door voor het ongeboren kind risicovol gedrag van de zwangere vrouw, of door risicovolle omstandigheden waarin het kind straks geboren zal worden en zal opgroeien.

Getuige zijn van huiselijk geweld

Huiselijk geweld, bijvoorbeeld van partners ten opzichte van elkaar, valt onder kindermishandeling als minderjarigen van dit geweld *getuige* zijn. Want ook al is het geweld (nog) niet op de kinderen gericht, het voortdurend getuige zijn van geweld tussen de ouders of verzorgers, of tussen andere meerderjarige huisgenoten, kan ernstige gevolgen hebben voor de ontwikkeling en het gevoel van veiligheid van de kinderen. 'Getuige zijn' is breed en gaat niet alleen over het zien of horen van het geweld; kinderen merken er altijd iets van als er sprake is van (dreigend) geweld tussen hun ouders, de leefomgeving is dan niet veilig.

Seksueel misbruik

Een specifieke vorm van lichamelijke en geestelijk geweld is seksueel misbruik van een kind. Seksueel misbruik bestaat uit alle seksuele handelingen die een volwassene een kind opdringt. Dit varieert van begluurd worden of moeten toezien bij seksuele handelingen van de volwassene tot betasting en verkrachting. De handelingen zijn tegen de zin van het kind en het kind kan zich niet verweren tegen de handelingen door het lichamelijke of relationele overwicht van de volwassene, zeker als de volwassene een bekend is. Hier spelen emotionele druk, dwang en geweld in mee. Denk ook aan loverboys, die eerst een liefdesrelatie aangaan met een meisje, het veel aandacht geven en ze dan uitbuiten.

Vrouwelijke genitale verminking

Een andere specifieke vorm van kindermishandeling is *vrouwelijke genitale verminking* ook wel *meisjesbesnijdenis* genoemd. Meisjesbesnijdenis behoort tot de culturele tradities van sommige etnische groepen in Nederland. Bij deze groepen bestaat het risico dat zij een dochter volgens de traditie willen laten besnijden. Meisjesbesnijdenis is in ons land verboden en strafbaar, want het is een zware en onomkeerbare vorm van mishandeling. De ingreep op zich is risicovol en (als er geen verdoving wordt gebruikt) zeer pijnlijk. Daarnaast kan de ingreep ernstige en langdurige gezondheidsklachten veroorzaken, zoals pijn bij het plassen, menstruatieklachten, urineweginfecties, onvruchtbaarheid, problemen bij de bevalling, depressies en trauma's.

Voor meer informatie over meisjesbesnijdenis en over de gezondheidsrisico's of voor handelingsprotocollen verwijzen we naar de website van Pharos over meisjesbesnijdenis www.meisjesbesnijdenis.nl.

Acute onveiligheid

Huiselijk geweld en kindermishandeling kunnen leiden tot acute onveiligheid van (één van) de betrokken gezinsleden. Van acute onveiligheid is sprake als een zorgvrager of een gezinslid in direct fysiek gevaar is, diens veiligheid de komende dagen niet gegarandeerd is en hij of zij direct bescherming nodig heeft. Bij het afwegen van signalen van huiselijk geweld en/of kindermishandeling schat een professional allereerst en voortdurend in of een betrokkene acuut (levens)gevaar loopt. Dit betreft de aanwezigheid van fysiek of seksueel geweld (met of zonder letsel) of, in geval van zorgafhankelijke kinderen of (oudere) volwassenen, de afwezigheid van de meest basale verzorging (waaronder eten, drinken, kleding en onderdak) maar bijvoorbeeld ook om het onnodig toedienen of juist nalaten van toedienen van medicijnen.

Voorbeelden van acute onveiligheid zijn:

- Onthulling: zorgvrager geeft zelf aan de situatie niet meer aan te kunnen of slachtoffer/pleger te zijn van geweld in de huiselijke kring

- Huiselijk geweld: zorgvrager wordt met opzet verwond (bijv. verwurgen, verbranden)
- Zorgvrager dreigt om zichzelf of een ander iets aan te doen/ zeer agressief gedrag
- Wapengebruik
- Geweld tijdens de zwangerschap
- Seksueel misbruik/geweld
- Verzorger van kind of van zorgafhankelijke volwassenen valt uit door zelfmoord(poging), overdosis alcohol of drugs, ernstige psychiatrie

Onthulling (Disclosure)

Van onthulling is sprake als een slachtoffer uit zichzelf een professional om hulp vraagt bij huiselijk geweld of kindermishandeling of zich uit bij een professional zonder hulp te vragen. Wanneer een kind of volwassene uit zichzelf praat over huiselijk geweld en/of kindermishandeling betekent dit veelal dat het (minderjarige) slachtoffer een acute crisis ervaart en vreest voor de veiligheid en/of het welzijn van zichzelf of gezinsleden. Het met onvoldoende voorbereiding met de ouders/pleger(s) bespreken van de (door het slachtoffer) geuite zorgen kan leiden tot (verergering van) situaties van acute of structurele onveiligheid.

Structurele onveiligheid

Huiselijk geweld en kindermishandeling kunnen bovendien leiden tot structurele onveiligheid. Bij structurele onveiligheid is er sprake van herhaling of voortduren van onveilige situaties of geweld. Een voorgeschiedenis van huiselijk geweld of kindermishandeling is de belangrijkste voorspeller voor voortduren van onveiligheid (plegerschap en slachtofferschap) in de toekomst.

Huiselijk geweld en kindermishandeling zijn meestal geen eenmalige incidenten. Geweld, verwaarlozing, misbruik en emotionele onveiligheid kunnen jaren voortduren. Bovendien kan het geweld van generatie op generatie doorgaan. Eerder geweld is de belangrijkste voorspeller voor toekomstig geweld.

Voorbeelden van structurele onveiligheid zijn:

- Huiselijk geweld: bijv. psychische mishandeling (treiteren, stalken, kleineren) of financiële uitbuiting

⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2017/11/09/handreiking-samenwerken-bij-strafbare-kindermishandeling>

- Iemand verwaarlozen: geen/onvoldoende eten, medicatie, hulp of toezicht
- Onverantwoorde zorg als gevolg van psychiatrie, verslaving verzorger kind of zorgafhankelijke volwassene
- Het ontbreken van veilige huisvesting
- Het ontbreken van kennis en inzicht over het zorgdragen voor kinderen (pedagogische verwaarlozing) of zorgafhankelijke volwassene
- Verzinnen/ aandikken van aandoeningen of klachten bij kinderen
- Vechtscheiding
- Kind niet naar school laten gaan
- Kind als mantelzorger/ster
- Kindcheck: gebruik van drugs of overmatig alcohol of seksueel ongepast gedrag door verzorger van kinderen of zorgafhankelijke volwassene
- Seksuele uitbuiting van kinderen

BIJLAGE II

Wettelijk kader

Beroepsgeheim

Omgaan met (een vermoeden van) huiselijk geweld of kindermishandeling vraagt om zorgvuldig handelen. Als zorgverlener heb je een vertrouwensrelatie met de zorgvrager en dien je te voorkomen dat die vertrouwensrelatie wordt geschaad: daardoor kan de zorgverlening in het gedrang komen. Vanwege het belang van de zorgrelatie heb je een beroepsgeheim: je hebt een zwijgplicht over alles wat binnen het kader van de zorgrelatie plaatsvindt (artikel 7: 457 Burgerlijk Wetboek⁸, artikel 88 Wet Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg en de Beroepscode van Verpleegkundigen en Verzorgenden, artikel 2.12). Dat betekent dat je informatie van en over de zorgvrager geheimhoudt en zonder uitdrukkelijke toestemming van de zorgvrager niet aan anderen verstrekt. Reden voor het beroepsgeheim is op de eerste plaats de toegankelijkheid van de zorg. De zorgvrager moet erop kunnen vertrouwen dat informatie bij jou in het kader van de hulpverlening geheim blijft en niet 'op straat' terecht komt. Anders ontstaat het risico dat de zorgvrager de zorgverlening gaat mijden of je aanklaagt voor schending van de privacy.

Tegelijkertijd dien je als zorgverlener het belang van de zorgvrager centraal te stellen en 'de zorg van een goed hulpverlener in acht nemen' (artikel 7: 453 Burgerlijk Wetboek). Vanuit de verplichting om hulp te bieden aan mensen die bescherming nodig hebben tegen huiselijk geweld en kindermishandeling, kan dat betekenen dat de verpleegkundige, verzorgende of verpleegkundig specialist bij (een vermoeden van) huiselijk geweld of kindermishandeling het beroepsgeheim doorbreekt. Dan is er sprake van conflicterende verplichtingen.

Meldrecht

Op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (artikel 5.2.6) hebben zorgprofessionals het *recht* om vermoedens van kindermishandeling en

⁸ De afdeling in het Burgerlijk Wetboek waarin de geneeskundige behandelingsovereenkomst is opgenomen is de Wet inzake de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO).

huiselijk geweld te melden bij Veilig Thuis en daarbij zonder toestemming van degene die het betreft informatie te verstrekken aan Veilig Thuis die nodig is om het vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld te beëindigen of te onderzoeken. Er bestaat dus een wettelijke basis voor doorbreking van het medisch beroepsgeheim ten aanzien van Veilig Thuis. Dit wordt het *meldrecht* genoemd.

Het is belangrijk dat bij doorbreking van het beroepsgeheim zorgvuldig wordt gehandeld. Om die reden dienen de 5 stappen van de V&VN Meldcode in acht te worden genomen.

Wet verplichte meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling

Om professionals handvatten te bieden om huiselijk geweld en kindermishandeling eerder en meer gestructureerd aan te pakken is in 2013 de Wet Verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling en het bijbehorende Besluit⁹ in werking getreden. Het hebben van een meldcode en het implementeren berust dus ook op een wettelijke verplichting. Deze meldcode is daar het resultaat van. Bovendien moet het bestuur/ de directie het gebruik van en de kennis over de meldcode bij de medewerkers bevorderen.

Verhouding V&VN Meldcode en de Meldcode van organisatie/ regio/ gemeente
Als verpleegkundige, verzorgende of verpleegkundig specialist heb je niet alleen te maken met de V&VN Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling, maar ook met de meldcode van de organisatie of de regio of gemeente waar je werkt. De verschillende meldcodes sluiten goed op elkaar aan, omdat ze allemaal gebaseerd zijn op de Wet Meldcode. Een goede aansluiting van de meldcodes is ook noodzakelijk omdat je als verpleegkundige, verzorgende of verpleegkundig specialist zowel gehouden bent aan de professionele standaard van onze beroepsgroep als aan de normen en codes van de instelling, gemeente of regio waar je werkt. De eigen Meldcode moet je in staat stellen om te werken volgens de normen van de V&VN Meldcode. Anders gezegd: de algemene normen van de V&VN Meldcode worden concreet gemaakt door de meldcode van de organisatie, gemeente of regio.

Zo staat bijvoorbeeld in de V&VN Meldcode dat overleg met een collega bij het zetten van een aantal stappen is vereist. In de meldcode van de organisatie kan worden aangegeven met welke functionaris je als verzorgende, verpleegkundige

⁹ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0033723/2018-07-28>

of verpleegkundig specialist binnen organisatie of regio je overlegt. Ook kunnen in de eigen meldcode gedetailleerdere voorschriften worden gegeven over de wijze van documenteren in het dossier en over het gebruik van de sociale kaart in de omgeving van de zorgvrager. Soms kunnen de te zetten stappen concreter worden toegespitst op het type zorgvragers, Het maakt verschil of de zorgvragers vooral zwangeren, jonge kinderen, tieners, volwassenen of ouderen zijn.

Ook als zelfstandige zoals verpleegkundige, verzorgende IG of verpleegkundig specialist ben je verplicht om de meldcode te gebruiken. In dat geval gebruik je de V&VN Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling als norm voor je handelen bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling.

Kindcheck

Zorgverleners kunnen ook te maken krijgen met zorgvragers die door eigen ziekte, beperking, verslaving, of stoornis, niet in staat zijn om hun *kinderen* voldoende zorg of bescherming te bieden. Het Besluit verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling 2015 spreekt in dit verband van een *Kindcheck*. Overigens kunnen ook in het contact met een adolescent zorgen bestaan over eventuele jongere broertjes en zusjes in het gezin. Ook dan is sprake van een Kindcheck.

De Kindcheck is onderdeel van stap 1 van de Meldcode en houdt in dat je bij een dergelijke zorgvrager na moet gaan of hij/zij kinderen heeft, of er sprake is van een zwangerschap en dat je, ook als je de kinderen niet kent, toch let op risico's voor de kinderen als de zorgvrager door zijn ziekte, beperking, verslaving of stoornis of door andere omstandigheden niet in staat lijkt om goed voor zijn kinderen te zorgen.

Hoewel je als professional in dergelijke situaties niet of nauwelijks in staat bent zelf kinderen te betrekken in je besluitvorming, neem je op deze manier wel het belang van het kind als uitgangspunt en handelt met hun belang voor ogen. Extra aandacht voor de situatie waarin kinderen zich bevinden, is in ieder geval nodig als de ouder tevens zorgvrager:

- verslaafd is aan drugs, alcohol of gokken;
- een poging tot zelfmoord heeft gedaan;
- zwanger is en bij deze zwangerschap een riskante levensstijl heeft;
- kampt met ernstige psychische problematiek;
- een verstandelijke beperking heeft;
- geen vaste woon of verblijfplaats heeft
- zeer agressief gedrag vertoond
- zeer verwaarloosd is

- acuut, ernstig of chronisch ziek is waarbij de zorg voor deze zieke (ten dele) voor rekening van een kind lijkt te komen.

Zeker op het moment dat een ouder of verzorger opgenomen is in een ziekenhuis, GGZ, afkickkliniek, of een gevangenisstraf uitzit, is steeds de vraag of er adequate opvang voor de kinderen is. En of de ouder, als hij weer thuis is, voldoende in staat is om de kinderen goed te verzorgen en voldoende veiligheid te bieden. Indien dat niet het geval is, vraagt dit om stappen om ervoor te zorgen dat er adequate opvang voor de kinderen komt, bijvoorbeeld door een melding bij Veilig Thuis en de zorgen en aangewezen vervolgstappen te bespreken.

Minderjarige zorgvragers

De wettelijk vertegenwoordiger is de persoon die het gezag over een minderjarige (kind jonger dan 18 jaar) uitoefent. In de meeste gevallen oefenen beide ouders het gezag uit, ook na (echt)scheiding van de ouders. Het kan zijn dat één ouder het gezag uitoefent, bijvoorbeeld als er alleen een moeder is, alleen een vader of er in geval van samenwonen het gezag niet is aangevraagd of een van de ouders uit de ouderlijke macht is ontzet. Ook na een echtscheiding komt het, bij wijze van uitzondering, soms voor dat de rechter het gezag aan één van de ouders toewijst. Zijn de ouders overleden, of heeft de rechter het gezag bij hen beiden weggehaald, dan oefent een door de rechter toegewezen voogd het gezag uit en is hij de wettelijk vertegenwoordiger.

De wet- en regelgeving over het melden van kindermishandeling gaat uit van de algemene meerderjarigheidsgrens en heeft dus betrekking op kinderen jonger dan 18 jaar. In de gezondheidszorg gelden echter specifieke leeftijdscategorieën voor zorgverlening aan minderjarigen. Die categorieën zijn vastgelegd in de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO). Voor het stappenplan bij vermoedens van Kindermishandeling zijn die leeftijdscategorieën *niet* relevant. De leeftijdscategorieën kunnen wél relevant zijn bij de afwikkeling van informatieverzoeken. De leeftijdscategorieën zijn als volgt:

Zorgvragers tot 12 jaar

- De ouder(s) of voogd(en) hebben recht op informatie.
- De ouder(s) of voogd(en) moeten toestemming geven voor het uitvoeren van een verrichting.
- Bij vermoedens van kindermishandeling hoeft *geen* toestemming aan de ouders te worden gevraagd voor het melden daarvan. De vermoedens dienen wel met de ouders (en het kind) te worden besproken, tenzij dit acuut gevaar oplevert voor het kind en/of anderen.
- Bij het verstrekken van informatie aan Veilig Thuis waarbij jij of jouw organi-

satie/instelling niet de melder is, aan de Raad voor de Kinderbescherming of aan de Gezinsvoogd heeft het de voorkeur dat de ouders hiervoor toestemming geven. De ouders dienen in ieder geval te worden geïnformeerd, tenzij dit acuut gevaar oplevert voor het kind en/of anderen.

Bij het verstrekken van informatie dient telkens goed te worden gewogen welke informatie nodig is om de vermoedens van kindermishandeling te onderzoeken en/of onderzoek te doen naar de oplegging van een kinderschermingsmaatregel en/of voor de uitvoering van ondertoezichtstelling.

Zorgvragers van 12 t/m 15 jaar

- De ouder(s) of voogd(en) hebben recht op informatie voor zover die informatie noodzakelijk is om samen met de jeugdige een beslissing te nemen over de behandeling. Als het geven van die informatie strijd oplevert met de 'zorg van een goed hulpverlener' jegens de jeugdige wordt überhaupt geen informatie aan de ouder(s) of voogd(en) verstrekt.
- Zowel de jeugdige als de ouder(s) of voogd(en) moeten toestemming geven voor het uitvoeren van een verrichting. De verrichting kan evenwel zonder toestemming van de ouder(s) of de voogd(en) worden uitgevoerd, als:
 - die verrichting kennelijk nodig is om ernstig nadeel voor de zorgvrager te voorkomen (bijvoorbeeld de behandeling van een geslachtsziekte)
 - de zorgvrager ook na weigering van de ouders de verrichting weloverwogen blijft wensen (bijvoorbeeld een abortus)
- Bij vermoedens van kindermishandeling hoeft *geen* toestemming aan het kind en de ouders te worden gevraagd voor het melden daarvan. De vermoedens dienen wel met de ouders en het kind te worden besproken, tenzij dit acuut gevaar oplevert voor het kind en/of anderen.
- Bij het verstrekken van informatie aan Veilig Thuis waarbij jij of jouw instelling/organisatie niet de melder is, aan de Raad voor de Kinderbescherming of aan de Gezinsvoogd heeft het de voorkeur dat het kind en de ouders hiervoor toestemming geven. Het kind en de ouders dienen in ieder geval te worden geïnformeerd, tenzij dit acuut gevaar oplevert voor het kind en/of anderen.
- Bij het verstrekken van informatie dient telkens goed te worden gewogen welke informatie nodig is om de vermoedens van kindermishandeling te onderzoeken en/of onderzoek te doen naar de oplegging van een kinderschermingsmaatregel en/of voor de uitvoering van ondertoezichtstelling.

¹⁰ Meer informatie over de kindcheck: <https://www.augeo.nl/nl-nl/thema/kindcheck/kindcheck/>

Zorgvragers van 16 en ouder (mits wilsbekwaam)

- De jeugdige heeft een zelfstandig recht op geheimhouding. Dit wil zeggen dat de jeugdige om toestemming moet worden gevraagd als de ouders informatie wensen.
- De minderjarige mag volledig zelf beslissen over het uitvoeren van een verrichting.
- Bij vermoedens van kindermishandeling hoeft *geen* toestemming aan het kind (en de ouders) te worden gevraagd voor het melden daarvan. De vermoedens dienen wel met de ouders en het kind te worden besproken, tenzij dit acuut gevaar oplevert voor het kind en/of anderen.
- Bij het verstrekken van informatie aan Veilig Thuis waarbij jij of jouw instelling/organisatie niet de melder is, aan de Raad voor de Kinderbescherming of aan de Gezinsvoogd heeft het de voorkeur dat het kind en de ouders hiervoor toestemming geven. Het kind en de ouders dienen in ieder geval te worden geïnformeerd, tenzij dit acuut gevaar oplevert voor het kind en/of anderen.
- Bij het verstrekken van informatie dient telkens goed te worden gewogen *welke* informatie nodig is om de vermoedens van kindermishandeling te onderzoeken en/of onderzoek te doen naar de oplegging van een kinderschermingsmaatregel en/of voor de uitvoering van ondertoezichtstelling.

Wilsonbekwame zorgvrager

Wilsonbekwaam wil zeggen dat een zorgvrager, bijvoorbeeld door een achterstand in zijn ontwikkeling, door een psychische stoornis of door een verstandelijke beperking, niet in staat is zijn rechten uit te oefenen of de gevolgen daarvan te overzien. In dat geval oefent de wettelijk vertegenwoordiger de rechten van de zorgvrager namens hem uit. Dit kan een door de rechter benoemde mentor of de curator zijn. Is er geen wettelijk vertegenwoordiger benoemd, dan kan als vertegenwoordiger van de zorgvrager optreden, de partner, de ouder, het meerderjarige kind of de meerderjarige broer of de zus van de zorgvrager.

Uitwisseling van informatie tussen zorgverleners in de eigen instelling

De WGBO gaat ervan uit dat de zorgvrager instemt de informatie-uitwisseling tussen verschillende medisch en verpleegkundige behandelaars die rechtstreeks bij dezelfde behandelingsovereenkomst zijn betrokken. Voor deze informatie-uitwisseling *binnen de eigen zorginstelling* hoeft geen toestemming te worden gevraagd. Door deze mogelijkheid om informatie over een zorgvrager uit te wisselen, kan worden overlegd met een collega-verpleegkundige, een collega-verzorgende, een arts, of een verloskundige over signalen van kindermishandeling of huiselijk geweld. Daarbij kan de naam van de zorgvrager of het gezin worden genoemd.

BIJLAGE III

De verantwoordelijkheden van de verpleegkundige, verzorgende en verpleegkundig specialist

Bij het signaleren en aanpakken van huiselijk geweld en kindermishandeling mag van de verpleegkundige, verzorgende of verpleegkundig specialist worden verwacht dat deze:

- actuele kennis heeft over risicofactoren en over signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling en dat je deze kennis op peil houdt;
- alert is op risicofactoren en signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling;
- beschikt over vaardigheden om de stappen van de meldcode te hanteren;
- beschikt over vaardigheden om de juiste collega te raadplegen;
- beschikt over vaardigheden om Veilig Thuis te raadplegen;
- beschikt over vaardigheden om zorgen te delen met de zorgvrager en de betrokken gezinsleden;
- beschikt over vaardigheden om de benodigde stappen te zetten dat de mishandeling stopt en het slachtoffer hulp krijgt;
- de V&VN Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling en de meldcode van je eigen sector of organisatie kent en deze, bij signalen van kindermishandeling of huiselijk geweld, toepast om zo over de te zetten stappen zorgvuldig te besluiten.

Verdeling van verantwoordelijkheden voor te zetten stappen

Verpleegkundigen, verzorgenden en verpleegkundig specialisten zijn in veel verschillende situaties werkzaam. Veel verzorgenden, verpleegkundigen en verpleegkundig specialisten zien de zorgvragers gedurende langere tijd, anderen zien de zorgvragers slechts heel kort en/of eenmalig.

In welke situatie je ook werkzaam bent, van jou als verpleegkundige, verzorgende of verpleegkundig specialist wordt in ieder geval verwacht dat:

- je attent bent op signalen die mogelijkwijs kunnen wijzen op kindermishandeling of huiselijk geweld.
- je er zorg voor draagt dat deze signalen effectief worden opgepakt.
- je na een eventuele overdracht van signalen aan een ander teamlid alert blijft op nieuwe signalen;

- je nagaat of het andere teamlid de vervolgstappen daadwerkelijk zet en wat de uitkomst daarvan is. Zet het andere teamlid de vervolgstappen niet of sta je niet achter de uitkomst, dan hoor je dat direct aan te kaarten en zelf actie te ondernemen of contact op te nemen met Veilig Thuis.

Blijven je zorgen bestaan dan ben je zelf verantwoordelijk voor het inschakelen van hulp, je eerste stap is dan advies vragen aan Veilig Thuis. Voor het vragen van advies (op basis van anonieme gegevens) aan Veilig Thuis heb je **geen** toestemming nodig van de betrokkenen of leidinggevende.

Het uitgangspunt van het stappenplan is dat je als verpleegkundige, verzorgende of verpleegkundig specialist zelf alle stappen zet en het hele stappenplan doorloopt. Dit is weergegeven in Schema 1 hierna.

SCHEMA 1

ALS JE ZELF VERANTWOORDELIJK BENT VOOR ALLE STAPPEN

1 In kaart brengen van signalen Doe de kindcheck

Ga na of:

- De zorgvrager kinderen heeft of er sprake is van een zwangerschap
- Daarvoor adequate opvang is
- De zorgvrager de kinderen structureel voldoende kan beschermen, verzorgen en opvoeden

NOODSITUATIES:
Neem contact op met de alarmcentrale van de politie op 112.

2 Advies vragen aan aandachtsfunctionaris / deskundige collega en evt. Veilig Thuis, zo nodig deskundige op gebied letselduiding

3 Gesprek met de cliënt/zorgvrager

4 Weging van verzamelde informatie en bij twijfel altijd (opnieuw) raadplegen Veilig Thuis

- Blijft het vermoeden bestaan?
- Is er een vermoeden van acute en/of structurele onveiligheid?

Indien vermoeden ongegrond: sluit de meldcode af en leg vast in het verpleegkundig- of zorgdossier

5 Beslissen: 1. Melden is noodzakelijk 2. Zelf hulp bieden of organiseren is (ook) mogelijk

1. Melden noodzakelijk

Als:

- er sprake is van acute of structurele onveiligheid
- je kunt zorgvrager en/of gezinsleden niet voldoende beschermen/ hulp bieden of organiseren
- zorgvrager en/of gezinsleden aanvaarden geen hulp

Dan:

- melden bij Veilig Thuis
- Samen met Veilig Thuis beslissen of hulp ook tot de mogelijkheden behoort

2. Hulp bieden of organiseren (ook) mogelijk

Als:

- je effectieve hulp kunt bieden of organiseren om dreiging af te wenden
- zorgvrager en/of gezinsleden hulp aanvaarden
- hulp leidt tot duurzame veiligheid

Dan:

- hulp organiseren
- effecten hulp volgen
- indien nodig alsnog melden

Als je eenmalig of zeer korte contacten hebt met zorgvragers

Soms is het onmogelijk om zelf alle stappen van de meldcode te zetten omdat je korte en eenmalige contacten hebt met zorgvragers. Dat is bijvoorbeeld het geval bij de spoedeisende hulp (SEH) van een ziekenhuis of bij een ambulancedienst, als verpleegkundige bij de huisarts, bij het bevolkingsonderzoek, en in sommige gevallen ook gelden bij kraamverzorgenden. In alle gevallen waarin je zelf niet alle stappen kunt zetten, gaat het erom dat je de signalen zorgvuldig overdraagt aan een persoon van een organisatie die wel in staat is om de vervolgstappen te zetten, zoals Veilig Thuis.

De meldcode van je organisatie / regio beschrijft op welke wijze signalen worden overgedragen en wie de vervolgstappen zet. Ambulancediensten en de SEH werken doorgaans al met specifieke protocollen waarbij de zorgvrager rechtstreeks gemeld wordt bij Veilig Thuis. Let op: Degene die de signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling heeft waargenomen, blijft verantwoordelijk tot een andere hulpverlener de zorg voor het kind of de volwassene heeft overgenomen of schriftelijk heeft bevestigd dit te gaan doen. Schema 2 hierna geeft weer hoe het stappenplan er in deze gevallen uitziet.

SCHEMA 2

ALS EEN ANDER VERANTWOORDELIJK IS VOOR DE VERVOLGSTAPPEN

1 In kaart brengen van signalen
- Doe de kindcheck

Noodsituaties:
Neem contact op met de
alarmcentrale van de politie op 112.

2 Overleg binnen team over signalen
Bepalen wie zonodig advies vraagt aan Veilig Thuis

Als jij degene bent die de vervolgstappen zet:

- Volg schema 1

Als jij niet degene bent die de vervolgstappen zet:

- Blijf alert op nieuwe signalen
- Check of het aangewezen teamlid de vervolgstappen zet en wat de uitkomst daarvan is
- Kaart het direct aan als blijkt dat het aangewezen teamlid de vervolgstappen niet zet

BIJLAGE IV

Omgaan met het verpleegkundig of zorgdossier: verslaglegging, inzage, bewaartermijn en vernietiging

1. VERSLAGLEGGING IN HET DOSSIER

Advies: Kopieer de stappen van de meldcode in het zorg-/ verpleegkundig dossier en vul daaronder per stap de verkregen informatie in. Dit om te voorkomen dat er stappen worden overgeslagen.

Als verpleegkundige, verzorgende of verpleegkundig specialist hoor je alle gegevens die van belang zijn voor de zorg die je biedt, zorgvuldig vast te leggen in het verpleegkundig - of zorgdossier. De informatie over de zorgvrager noteer je op een objectieve manier. Je zorgt ervoor dat je de gegevens zo feitelijk en neutraal mogelijk beschrijft (artikel 2.11 Beroepscode van Verpleegkundigen, verzorgenden en verpleegkundig specialisten).

Bij (een vermoeden van) kindermishandeling of huiselijk geweld is goede verslaglegging uitermate belangrijk. Een vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld is heel ingrijpend voor de betrokkene(n), zowel als het vermoeden juist is of als blijkt dat het vermoeden ongegrond is. Dat vraagt om zorgvuldig handelen. Een goede feitelijke verslaglegging van de waargenomen signalen, van de gezette stappen en van de resultaten daarvan is een belangrijke basis voor zorgvuldig handelen. Bovendien kun je met een goed opgebouwd dossier je handelen verantwoorden, ook als het gaat om een eventuele melding bij Veilig Thuis.

Ook voor de continuïteit van de zorg is een goede verslaglegging van belang, zodat je vervanger of opvolger weet wat er aan de hand is en wat er gedaan is.

Zorgen over anderen dan de zorgvrager

Eerder in deze meldcode is benadrukt dat je de stappen van de meldcode ook zet, als je vermoedens hebt van huiselijk geweld of kindermishandeling bij een ander dan de zorgvrager. Bijvoorbeeld als je zorgen hebt over de kinderen of de partner van de zorgvrager omdat de zorgvrager verslaafd is, een verstandelijke beperking heeft of een psychische stoornis. Deze zorgen leg je vast in het dos-

sier van de zorgvrager. Je beschrijft met name de omstandigheden waarin de zorgvrager zich bevindt die voor jou aanleiding zijn om je zorgen te maken over de situatie van de huisgenoten. Daarnaast beschrijf je de stappen die je hebt gezet om de huisgenoten eventueel te beschermen tegen de mishandeling of verwaarlozing. Zo kun je bijvoorbeeld aantekenen dat je vanwege de toestand waarin de zorgvrager/ alleenstaande ouder zich regelmatig bevindt, je een melding hebt gedaan bij Veilig Thuis om de situatie van de twee kinderen van 1 en 2 jaar oud nader te onderzoeken.

2. INZAGE, AFSCHRIFT, CORRECTIE EN EIGEN VERKLARING

Inzage en afschrift

Een zorgvrager heeft recht op inzage in en afschrift van zijn dossier. Het recht op inzage en afschrift kan alleen worden beperkt voor zover de privacy van een ander dan de zorgvrager daardoor wordt geschaad. Zo kan bijvoorbeeld een geheim adres van de moeder voor de vader (ex partner van de moeder) verborgen worden gehouden.

Correctie

De zorgvrager kan ook vragen om feitelijke gegevens in het dossier aan te passen als de gegevens feitelijk onjuist zijn.

Eigen verklaring

Is de zorgvrager het niet eens met een oordeel dat in zijn dossier is opgenomen, dan heeft hij het recht om aan dit oordeel een eigen verklaring toe te voegen, zodat duidelijk is dat de zorgvrager het niet met het in het dossier opgenomen oordeel eens is.

Leeftijdsgrenzen

Als de zorgvrager nog jong is, gelden de volgende leeftijdsgrenzen:

- Bij een zorgvrager die jonger is dan twaalf jaar, oefent de wettelijk vertegenwoordiger de rechten op inzage, afschrift, correctie en eigen verklaring van de zorgvrager uit.
- Is de zorgvrager tussen de twaalf en zestien jaar dan, oefenen de wettelijk vertegenwoordiger en de zorgvrager beiden deze rechten uit. Als de jongere in staat kan worden geacht zijn eigen belangen te behartigen en informatie verstrekken aan de wettelijk vertegenwoordiger een goede behandeling kan belemmeren of schaden, kunnen de rechten van de wettelijk vertegenwoordiger op inzage, afschrift, correctie en eigen verklaring geweigerd worden, tenzij een ander belang deze inzage wel verlangt.

- Is de zorgvrager zestien jaar of ouder, dan oefent hij zijn recht op inzage en afschrift zelfstandig uit. Zijn wettelijk vertegenwoordiger kan het dossier dan alleen nog inzien met toestemming van de jongere.
- Is een zorgvrager zestien jaar of ouder maar, bijvoorbeeld door een achterstand in zijn ontwikkeling, een verstandelijke beperking of een psychische stoornis, niet in staat om zijn rechten uit te oefenen, of de gevolgen daarvan te overzien, dan wordt het recht op inzage en afschrift uitgeoefend door zijn (wettelijk) vertegenwoordiger.

Let op:

Het recht op inzage van het dossier van hun kind door de ouders of de voogd kan worden beperkt of worden geweigerd als deze inzage in strijd is met de belangen van het kind. Als door inzage in het dossier, bijvoorbeeld in geval van een vermoeden van kindermishandeling, de veiligheid van het kind in de knel kan komen, kan de inzage in het dossier op grond hiervan geheel of gedeeltelijk worden geweigerd. Voordat je een dergelijk besluit neemt, pleeg je overleg met een deskundige collega of een leidinggevende, of met de arts of de verloskundige met wie je samenwerkt.

3. BEWAARTERMIJN VAN HET DOSSIER

De bewaartermijn van de gegevens uit het verpleegkundig of zorgdossier is vijftien jaar na het laatste contactmoment, tenzij een langere termijn vanuit de zorg van een goed professional nodig is (artikel 7:454 lid 3 BW).

Indien er in het dossier van de ouder aantekeningen staan over (een vermoeden van) kindermishandeling worden deze aantekeningen vijftien jaar bewaard, of nog zoveel langer als voor het beschermen van de belangen van de kinderen of goed hulpverlenerschap noodzakelijk is.

De bewaartermijn van het dossier van een minderjarige start in de praktijk vaak op het moment dat hij meerderjarig wordt. Dat betekent dat de bewaartermijn start op zijn 18de jaar en minimaal duurt totdat hij 34 jaar is. De dossiers mogen ook daarna nog bewaard worden, voor zover dit noodzakelijk is in het kader van zorgvuldige hulpverlening. Zeker voor gegevens over (een vermoeden van) kindermishandeling is het belangrijk dat deze geruime tijd bewaard blijven, zodat de minderjarige altijd zelf later zijn dossier kan inzien en zelf over eventuele vernietiging kan beslissen. Bij vermoedens van incest en zedenmisdrijven wordt vaak een termijn van twintig jaar aangehouden nadat het slachtoffer 18 jaar is geworden vanwege de verjaringstermijn van deze misdrijven.

4. Vernietiging van het dossier

Een zorgvrager vanaf 12 jaar kan om (gedeeltelijke) vernietiging van zijn dossier vragen. Volgens de WGBO (artikel 7:455, lid 1 Burgerlijk Wetboek) moet een instelling in beginsel binnen drie maanden aan dit verzoek voldoen. De WGBO voorziet echter in de mogelijkheid om *niet* in te gaan op dit verzoek als:

- het belang van een ander dan de zorgvrager zich tegen de vernietiging verzet;
- de vernietiging wettelijk verboden is;
- vernietiging in strijd is met goed hulpverlenerschap ten opzichte van de zorgvrager.

Verzoek van de ouders over hun eigen dossier

Indien de ouders verzoeken om vernietiging van gegevens van (een vermoeden van) kindermishandeling uit hun *eigen* dossier, kan vernietiging van deze gegevens worden geweigerd indien het belang van het kind zich daartegen verzet. Het kind kan belang hebben bij bewaring van deze gegevens in verband met hulpverlening of voor het geval het later wellicht aangifte zou willen doen van kindermishandeling. Ook is het mogelijk om de gegevens te bewaren in het belang van de bescherming van andere kinderen in het gezin.

Verzoek van de ouders over het dossier van hun kind

Indien de ouders van een kind tot 12 jaar verzoeken om vernietiging van de gegevens van (een vermoeden van) kindermishandeling uit het *dossier van hun kind*, moet dit verzoek worden geweigerd. Voor het kind (en/of voor zijn broertjes en zusjes) kan bewaring van deze gegevens heel belangrijk zijn wanneer er opnieuw een vermoeden van kindermishandeling ontstaat of voor het geval het kind later wil zien wat er thuis in die tijd toch aan de hand was, of als het later wellicht aangifte van kindermishandeling wil doen.

Verzoek van een kind over zijn eigen dossier

Een minderjarige van 12 jaar of ouder kan zelfstandig een verzoek tot vernietiging van zijn eigen dossier doen. Vraagt een kind vanaf 12 jaar zelf om vernietiging van gegevens uit zijn dossier in verband met een vermoeden van kindermishandeling, dan zijn er doorgaans gronden om dit verzoek te weigeren, omdat het vernietigen van deze gegevens in strijd is met goed hulpverlenerschap ten opzichte van het kind. Bewaren van de gegevens kan immers van belang zijn voor mogelijke latere signalen van kindermishandeling en de bewijsrechtelijke positie van het kind. Mocht het gevaar voor het betreffende kind geweken zijn, bijvoorbeeld omdat het kind niet meer thuis woont,

dan kan vernietiging eventueel geweigerd worden vanwege de belangen van broertjes en zusjes in het gezin. Wordt een verzoek om vernietiging geweigerd, dan is het van belang dat dit besluit goed wordt gemotiveerd en vastgelegd.

BIJLAGE V

Verantwoordelijk voor randvoorwaarden

Het aanpakken van huiselijk geweld en kindermishandeling vraagt inzet van de organisatie. Om te komen tot een effectieve uitvoering van de Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling is het noodzakelijk om randvoorwaarden te scheppen voor een veilig werkklimaat waarin medewerkers durven, kunnen en willen handelen bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling.

VEILIG WERK- EN MELDKLIMAAT¹

Organisaties zijn niet alleen verplicht om een meldcode te hebben die aan de eisen van het Besluit verplichte meldcode voldoet, maar dienen ook de kennis en het gebruik van de meldcode binnen de organisatie te bevorderen. Deze verplichting om de kennis en het gebruik te bevorderen, is door de wet niet nader ingevuld. Aangenomen wordt dat dit betekent dat de organisatie ervoor zorgt dat de organisatie:

- aan de medewerkers en de zorgvragers bekendheid geeft aan het doel en de inhoud van de meldcode;
- regelmatig trainingen en andere vormen van deskundigheidsbevordering aanbiedt, zodat verzorgenden, verpleegkundigen en verpleegkundig specialisten voldoende kennis en vaardigheden ontwikkelen en ook op peil houden voor het signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling en voor het zetten van de stappen van de code;
- voldoende deskundigen (aandachtsfunctionarissen) heeft die de verzorgenden, verpleegkundigen en verpleegkundig specialisten kunnen ondersteunen bij het signaleren en het zetten van de stappen van de code;

¹ Deze verantwoordelijkheden zijn overgenomen uit het Landelijk Basismodel Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling.

- een meldcode heeft die aansluit op de werkprocessen;
- de werking van de meldcode regelmatig evalueert en zo nodig acties in gang zet om de toepassing van de meldcode te optimaliseren;
- afspraken maakt over de wijze waarop de organisatie zijn medewerkers ondersteunt als zij door zorgvragers (?) worden aangesproken op de wijze waarop zij de meldcode toepassen.

AANDACHTSFUNCTIONARIS KINDERMISHANDELING / HUISELIJK GEWELD¹²

Een of meerdere **geschoolde** aandachtsfunctionaris(sen) spelen een belangrijke rol bij het implementeren van de meldcode. De aandachtsfunctionaris functioneert als aanspreekpunt (zowel intern als extern) en draagt verantwoordelijkheid voor de interne toets op naleving van de (wettelijke) eisen die aan het besluit verplichte meldcode gekoppeld zijn.

Deze taak- en functieomschrijving is een richtlijn voor het aanstellen van een aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling. De taken van de aandachtsfunctionaris kunnen verschillen per organisatie. De aandachtsfunctionaris zal in beleid en praktijk de meldcode implementeren en borgen. Voor meer informatie over een geschoolde aandachtfunctionaris zie: www.LVAK.nl

¹² Vereniging LVAK: www.lvak.nl

BIJLAGE VI

Tips voor betrekken van kinderen¹³

Belang van kinderen

Uiteraard doorlopen professionals met een vermoeden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling de meldcode met het belang van kinderen voor ogen: zij maken zich immers zorgen over de veiligheid of het welzijn van een kind en willen zich inzetten om dat te verbeteren. Volgens het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind (IVRK) moet het belang van kinderen ook altijd de eerste overweging zijn bij beslissingen die het kind raken. In de aanpak van kindermishandeling betekent dit dat kinderen gedurende het hele proces de mogelijkheid moeten krijgen te participeren: van signaleren, onderzoeken, hulpverleners tot en met monitoren. Kinderen op een betekenisvolle wijze laten participeren, houdt in dat je zorgen deelt met het kind waarover je je zorgen maakt, dat je het kind informatie geeft over zijn/haar rechten (op participatie en op veilig opgroeien) en over de stappen die je van plan bent te nemen, dat je luistert naar de mening van het kind en deze mening meeweegt, dat het kind recht heeft op klacht en bezwaar. Bovendien is je handelen gericht op het vergroten van de veerkracht en het herstel van het kind.

Beroepshouding

Professionals betrekken kinderen vanuit de grondhouding dat zij van kinderen willen weten hoe het met hen gaat. Hun houding is oprecht en geïnteresseerd: zij luisteren naar het kind en nemen het kind serieus. Volgens kinderen zelf dragen de volgende aspecten bij aan hun gevoel serieus genomen te worden:

1. Echte interesse van de professional;
2. Geloofd worden door de professional;
3. Uitleg waarom het proces niet volgens de wensen van het kind gaat;
4. In contact blijven ook wanneer er geen probleem (meer) is;
5. Geconsulteerd worden voordat er beslissingen genomen worden en er onderhandeld wordt wat deze beslissingen moeten zijn.

¹³ Ontleend aan de Handreiking participatie van kinderen in de meldcode

Aanvullend:

- Kinderen scannen je in een paar tellen. En een eerste indruk kan je maar 1 keer maken. Als jij slecht in je vel zit door iets anders, vertel dat dan open en eerlijk. Het kind kan dat dan scheiden van de "scan" die hij/ zij gemaakt heeft.
- Het is belangrijk voor het kind het gevoel te krijgen dat het kind de krent in de pap is. Het kind voelt zich speciaal en het helpt om het vertrouwen van een kind te winnen. Zeg bijvoorbeeld: "wauw, ik ben onder de indruk van hoe jij jouw verhaal vertelt/probeert te vertellen. Dit helpt mij enorm om jou (en jouw ouders) te kunnen helpen!".

Mishandelde kinderen geven aan dat een uitnodigende en aandachtige houding cruciaal is: kinderen praten vaak niet uit zichzelf over wat hen overkomt. Oprechte interesse blijkt bijvoorbeeld ook wanneer professionals later nog eens vragen hoe het met het kind gaat, ook wanneer het kind is doorverwezen.

Kinderen vinden een 'formeel gesprek' niet altijd prettig. Vaak is het fijner om meer informeel te praten, bijvoorbeeld tijdens een wandeling of een autorit, of drukken kinderen zich makkelijker uit door te tekenen of met behulp van spel. Dat geldt zeker voor jongere kinderen of kinderen die de Nederlandse taal niet goed spreken of kinderen met beperkingen. Vanzelfsprekend hangt de vorm ook af van de mogelijkheden die professionals hebben om omstandigheden te creëren. Als professional is het in ieder geval belangrijk open te staan voor de wensen van het kind hierin en hierin flexibel te zijn om zo aan te kunnen sluiten bij de wensen en mogelijkheden van het kind.

Algemene tips voor een gesprek met kinderen

- Ga apart met het kind in gesprek. Je kunt al vanaf heel jonge leeftijd met een mishandeld of verwaarloosd kind over zijn of haar problemen praten.
- Schend het vertrouwen van een kind niet. Doe niks zonder het kind te laten weten wat je gaat doen. Neem besluiten mét het kind, informeer het kind, betrek het kind.
- Praat met een kind in een ruimte waar jullie niet steeds gestoord kunnen worden of waar iedereen naar binnen kan kijken, of op school, of ga naar buiten. Probeer schuin naast het kind te zitten, zodat het kind je niet steeds aan hoeft te kijken. Het is vreselijk spannend iets naars te vertellen aan iemand die je niet (zo goed) kent en dan ook nog diegene aan te moeten kijken.
- Of ga samen iets doen: een spelletje, een tekening maken, wandelen, spelen. Ook dat maakt het gesprek minder spannend.
- Blijf als professional jezelf, een mens: word geen wandelend protocol of een professional op de automatische piloot. Behandel een kind nooit als 'casus', als 'zaak' of als 'cliënt/patiënt'. Kinderen voelen feilloos aan of zij te maken

hebben met een volwassene die er écht voor hen wil zijn of niet.

- Wees eerlijk en oprecht, geef aan als je iets niet weet of je verlegen met de situatie voelt.
- Vind het gesprek met dit kind de moeite waard!
- Geef het kind een eerlijke kans om zijn verhaal te doen, laat je (dis)loyaliteitsgevoelens over de ouders achterwege. Het kind mag ouders diskwalificeren, jij niet. Maak hierin verschil tussen persoon en gedrag.
- Wees open en ontspannen in je houding, stel niet te veel vragen achter elkaar, geef het kind de kans te bedenken hoe en wat hij wil vertellen.
- Stel open vragen, of reageer met "wat gebeurde er toen, of wat dacht je toen, wat vond je ervan". Probeer gevoelsvragen te vermijden. Het kan voor een kind dan heel dichtbij komen. Daarnaast weten kinderen heel vaak niet hoe zij zich voelden op zo'n moment, ze proberen juist vaak niets te voelen.
- Geef bij start van het gesprek aan dat je allerlei vragen zult stellen, maar dat jij het antwoord niet weet. Als het kind iets niet weet, dan mag het dat zeggen. Je wilt ook dat het kind je verbetert als je iets verkeerd zegt en dat hij of zij het zegt als ze iets niet snappen van wat je zegt.

Colofon

Vormgeving: Maters en Hermsen Vormgeving

Fotograaf coverfoto en achterpagina: Milan Vermeulen

Deze uitgave heeft tot doel verpleegkundigen, verzorgenden en verpleegkundig specialisten te ondersteunen in het gebruik van de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze uitgave is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van Monique Römken, projectleider V&VN implementatie meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling, in samenwerking met Augeo.

v&vn

